

Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015

Kuusamo

MAAKUNNALLISESTI JA VALTAKUNNALLISESTI (RKY 2009) ARVOKKAAT ALUEET SEKÄ NIIDEN SISÄLTÄMÄT KOHTEET

HEIKKILÄ

Heikkilä

Heikkilä
Virranvieri

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KANTOKYLÄ

Kantoniemi

Aapramin talli ja puoji
Kantoniemi eli Siikaluoma
Vihanti

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KERO

Karvosenniemi

Auramo
Karvosen aitta ja "makasiinihuone"
Lehtoniemen aitta ja käräjätupa

maakunnallisesti arvokas

paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KIRKONKYLÄ

Kuusamon kirkon seutu

Pyhän Ristin kirkko
Seurakuntatalo
Vanha Pappila

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

Ouluntien puutalot

Ouluntaival 11
Ouluntaival 13
Ouluntaival 14
Ouluntaival 16
Ouluntaival 18
Teboilin huoltoasema

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

KUOLIO

Hukkanen

Hukkanen

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas

Jokilampi

Jokelan kesänavetta
Jokilammin mylly
Kivinatoron kesänavetta

maakunnallisesti arvokas

valtakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
valtakunnallisesti arvokas

Purnuvaara

Määtänkartano
Suoperä

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

Pyramidikattoiset kesänavetat - Ronkainen (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

Pyramidikattoiset kesänavetat - Jokela (RKY 2009)

valtakunnallisesti arvokas

LÄMSÄNKYLÄ

Kortesalmi

Harju
Kortesalmi eli Alatalo
Välitalo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

MAANSELKÄ

Pyramidikattoiset kesänavetat - Salmela (RKY 2009)

Salmelan kesänavetta

valtakunnallisesti arvokas

valtakunnallisesti arvokas

POUSSU

Salpalinja - Kenttärata - Vanttaja (RKY 2009)

Vanttajajoen silta
Vanttajan ja Sänkikankaan ratapihat

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

SUININKI

Määttälänvaaran kylä

Alatalo (Kanta-Alatalo entinen Uutela)
Härkönen ja Järvelä
Kotiranta
Määttälän Rauhanyhdistys
Määttälänvaaran koulu
Perälä
Rantala
Yrjölä

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas

VASARAPERÄ

Vasaraperän kyläalue

Lehtoahon talo
Männikkö
Peltoniemi
Päätalo
Vasaraperän Rauhanyhdistyksen talo

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

VIRRANKYLÄ

Käylä

Kuusamon kalanviljelylaitos
Käylän koulu
Käylän rajaseutukirkko

maakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

VUOTUNKI

Vuotungin kylä (RKY 2009)

Alppio
Jyrkäkosken liippatehtaan alue
Kantola
Kotaniemi
Törmänen
Uuskäkelän talot
Vuotunki eli Pohjola

valtakunnallisesti arvokas

maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
paikallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas
maakunnallisesti arvokas

MAAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT KOHTEET, JOTKA EIVÄT SISÄLLY ALUEISIIN

Kohteet on merkitty luetteloon maarekisterikylittäin

ALAKITKA

Keski-Kitkan koulu

HEIKKILÄ

Kaunisto
Ylä-Suiningin koulu

HILTUNEN

Isokangas
Penikkajoen eli Arapaisten mylly ja saha

IRNI

Jaakkola, Kirppula

KANTOKYLÄ

Raatesalmen tila

KEMILÄ

Kemilän entinen piirimakasiini

KESÄNIEMI

Aution kesänavetta
Kesäniemi

KIRKONKYLÄ

Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo
Kirkkokedon koulu
Kuusamon kaupungintalo
Kuusamon kotiseutumuseo, ulkomuseo
Kuusela ja Tyynelä
Liikekeskus Kauppakulma
Noukavaara
Oivangin mylly
Porkkatörmän museo

KUOLIO

Elehvä (Rajala)
Kerttula
Korpua
Kuikka
Käyrä (Hyrkäs)
Laitela
Niittytammet (Ruunansalmen niittytammi)
Seppälä

KURVINEN

Näränkä

MAANSELKÄ

Korhonen (Ylä-Korhonen)
Rautio (Rintelä)

POUSSU

Vihtaniemi

RUKA

Hotelli Rukahovin 1. osa
Lossitupa
Oulangan kansallispuiston luontokeskus

RUKAJÄRVI

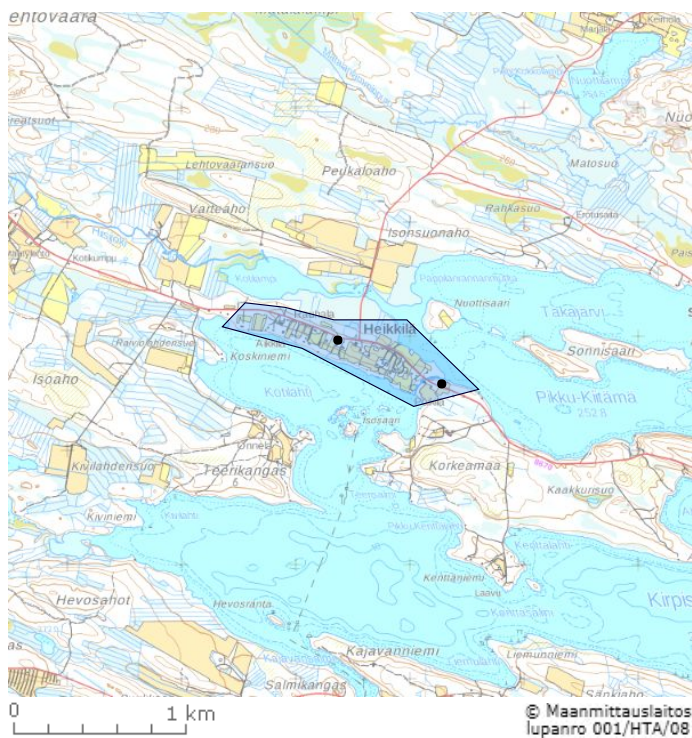
Lotvola
Rukajärven koulu

SUININKI

Kuntivaaran rajavartioasema
Kuusilehto

VIRRANKYLÄ

Juuman mylly ja Siilastupa
Kilpivaara
Vaarala ja Yläne



alueen nimi: **Heikkilä**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Heikkilä
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Heikkilä
 Virranvieri

kuvaus:

Kiitämä- ja Kirpistöjärvien välisellä kannaksella sijaitseva kyläasutus. Perinteistä rakennuskantaa on mm. Heikkilän talossa.

Uudisasutus Kirpistön alueelle asettui 1700-luvun puolivälissä. Ensimmäisenä alueelle muutti Pekka Kylli ja hänen naapurikseen vuonna 1767 Juho Heikinpoika Törmänen (Kyllin tila).

Viljelysmaisema.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

Vuonna 2014 toteutetussa päivitysinventoinnissa Heikkilä on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi Heikkilän kulttuurimaisema.



kohteen nimi: **Heikkilä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-402-28-7
kylä/k.osa: Heikkilä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Uudisasutus Kirpistön alueelle asettui 1700-luvun puolivälissä. Heikkilän tila on kylän vanhimpia asunpaikkoja. Heikkilän vanha asuinrakennus on rakennettu 1800-luvulla. Pihapiirissä on myös vanha talli/puojirakennus.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Virranvieri**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-420-37-1
kylä/k.osa: Heikkilä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Heikkilän kylässä Pikku-Kiitämän järven rannalla, Kiitämän ja Kirpistön järviä yhdistävän joen vierellä sijaitsevan Virranvieren päärakennus on rakennettu 1800- ja 1900-lukujen taitteessa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M



kohteen nimi: **Aapramin talli ja puoji**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-406-43-1

kylä/k.osa: Kantokylä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1809-1863

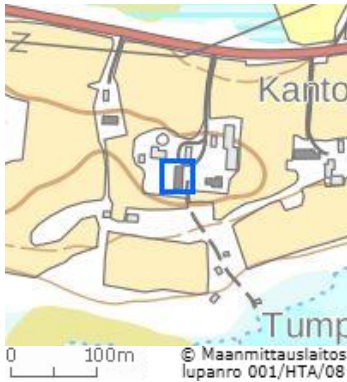
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Aapramin pihapiiriin 1850-luvulla siirretty kaksikerroksinen vilja-aitta sekä vanha talli/puojirakennus.

arviointi:

MRKY 2015: R, M



kohteen nimi: **Kantoniemi eli Siikaluoma**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-406-39-11
kylä/k.osa: Kantokylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1722-1808
ajoitusselite: Asuinrakennuksen vanhempi osa rakennettu 1770-luvulla
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kantoniemen talo, joka tunnetaan nykyisin Siikaluoman nimellä, on alkujaan 1770-luvulla tullitaloksi rakennettu ja 1920-luvulla laajennettu asuinrakennus. Lähistöllä sijaitsee Tumperin aitta. Kuusamon rajatullikamari perustettiin vuonna 1767.

Kantoniemen nimismiehen tuvassa on pidetty käräjiä vuosina 1725-1727.

Siikaluoman pihapiirissä on 1900-luvun puolivälin jälkeen rakennettu ja myöhemmin jatkettu navettarakennus sekä uudempia ulkorakennuksia. Rannassa on kaksi vanhempaa ulkorakennusta.

historia:

Kuusamojärven pohjoisrannalla sijaitseva Kantoniemen talo tarkastettiin nimismiehen virkataloksi vuonna 1691. Talon haltijana oli 1720-luvulla nimismies Sihveri Granroth.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, Ht, M



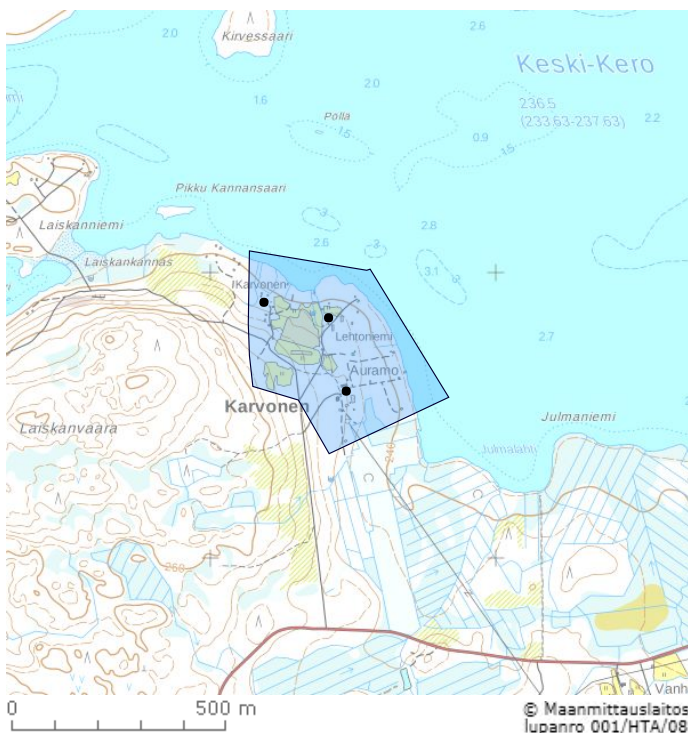
kohteen nimi: **Vihanti**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-406-42-1
kylä/k.osa: Kantokylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kantokylässä Kuusamojärven pohjoisrannalla sijaitsevan Vihannin tilan hirsirunkoinen asuinrakennus on siirretty nykyiselle paikalleen Poussun Likoniemestä 1880-luvulla. Vihannin pihapiirissä on myös kaksoisaitta vuodelta 1853, asuinrakennus 1900-luvun puolivälistä ja navettarakennus 1960-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



alueen nimi: **Karvosenniemi**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Kero
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Auramo
 Karvosen aitta ja "makasiinihuone"
 Lehtoniemen aitta ja käräjätupa

historia:

Keron kylässä (vanhan Poussun kylän aluetta) Keski-Keron etelärannalla sijaitsevan Karvosenniemen asutushistoria ulottuu 1600-luvulle. Karvosenniemen ensimmäinen talo esiintyy Henkikirjoissa ja rippikirjoissa vaihtelevasti nimillä Karvonen ja Lehtoniemi.

Vuosien 1760-1773 rippikirjojen mukaan Kerojärven rannalla asuivat vanhaisäntä Olli Karvonen eli Lehtolainen (1690-1762) vaimonsa Britan (s. 1692) kanssa. Kanssa-asukkaina Lehtoniemen talossa asuivat heidän kaksi poikaa perheineen: Aatami (Abraham) Ollinpoika Karvonen eli Lehtolainen (1721-1788, puoliso Valpuri s. 1721) ja sekä Jaakko Ollinpoika Karvonen eli Lehtolainen (1734-1823, puoliso Marketta 1742-1804).

Rippikirjojen perusteella Karvosenniemessä oli jo 1700-luvun lopulla useampi kuin yksi talous mutta tila säilyi jakamattomana. 1800-luvun puolivälin henkikirjoissa Poussun kylän tila numero 12 Lehtoniemi on jaettu kolmeksi tilaksi, joista yksi on Lehtoniemi-Karvonen niminen ja kaksi on Murtovaaran nimellä. Lehtoniemi-Karvosen tila sai perintökirjan 10.6.1895, Murtovaaran toinen tila ostettiin perintötilaksi 13.6.1898 ja toinen Murtovaaran taloista sai kiinnekirjan 14.3.1896.

Keski-Keron rannan viljelmillä sijaitsee kolme Karvosen kantatilasta lohkottua tilaa, joiden nimet ovat nykyisin Karvonen, Lehtoniemi ja Auramo.

- Karvosen aitta ja "makasiinihuone"

Karvosen vuonna 1940 rakennetusta päärakennuksesta osa on isossa jaossa siirretty muualle. Pihapiirissä on vanha kala-aitta, jonka seinässä merkintä 1680, aitta on siirretty pihapiiriin muualta. Entisen "viinapellon" vieressä on malkakattoinen massiinihuone 1900-luvun alusta.

- Lehtoniemen aitta ja käräjätupa

Tilan päärakennus on 1940-luvulta. Pihapiirissä on muutamia 1800-luvun talousrakennuksia, aitta, rihi ja olkilato. Perimätiedon mukaan talon liiterinä on entinen käräjätupa 1800-luvun alusta; rannassa on rangaistuspaikkana toiminut Sapeliniemen raippamänty.

- Auramon päärakennus

Tilan päärakennus on vuodelta 1923. Talo on toiminut kylän kouluna 1930-luvulla. Pihapiirissä ovat sodan jälkeen rakennetut navetta, lato ja aitta.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Auramo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-408-11-2
kylä/k.osa: Kero
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1918-1944
ajoitusselite: 1923
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Auramon tilan vanha asuinrakennus on vuodelta 1923. Talo on toiminut kylän kouluna 1930-luvulla. Pihapiirissä ovat sodan jälkeen rakennetut navetta, lato ja aitta sekä 1990-luvulla rakennettu uusi asuinrakennus.

arviointi:

MRKY 2015; H, M



kohteen nimi: **Karvosen aitta ja ”makasiinihuone”**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-408-10-7

kylä/k.osa: Kero

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1618-1721

ajoitusselite: Kala-aitta 1680

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Poussun kylän alueelle Keski-Keron rannalle muodostunut Karvosenniemi on ollut asuttuna jo 1600-luvulta saakka. Karvosen vanhasta kantatilasta on lohkottu kolme uutta tilaa.

Karvosen pihapiirissä on säilynyt vanha kala-aitta. Aitan seinään on kaiverrettu vuosiluku 1680. Lisäksi pihapiirissä on 1900-luvun alussa rakennettu malkakattainen massiinihuone ja 1940-luvulla rakennettu asuinrakennus, josta osa on siirretty muualle vuonna 1950 toteutetun isojaon yhteydessä.

arviointi:

MRKY; R, H, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Lehtoniemen aitta ja käräjätupa**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-408-12-1

kylä/k.osa: Kero

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

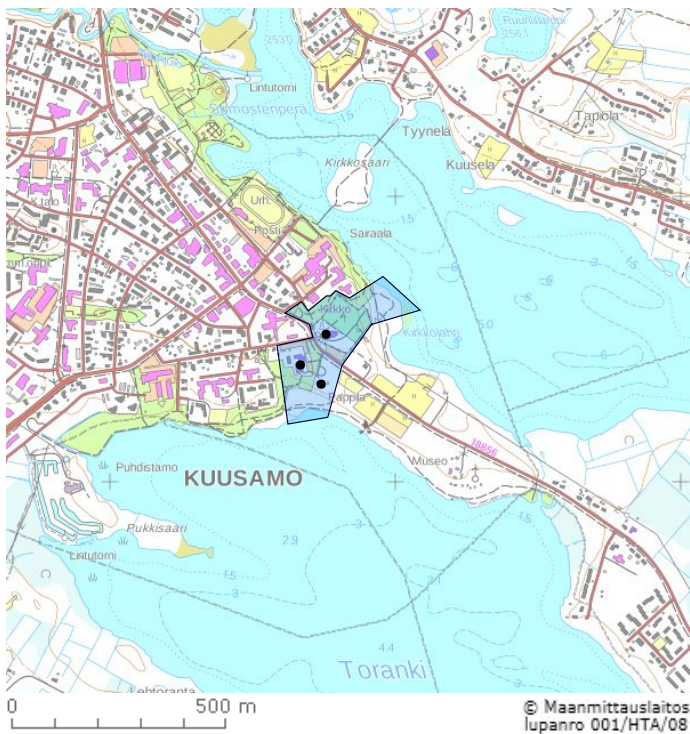
Lehtoniemen tilan päärakennus on 1940-luvulta. Pihapiirissä on muutamia 1800-luvun talousrakennuksia, aitta, riipi ja olkilato. Perimätiedon mukaan talon liiterinä on entinen käräjätupa 1800-luvun alusta; rannassa on rangaistuspaikkana toiminut Sapeliniemen raippamänty.

arviointi:

MRKY; H, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



alueen nimi: **Kuusamon kirkon seutu**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: kirkkoympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Pyhän Ristin kirkko

Seurakuntatalo

Vanha Pappila

kuvaus:

Kuusamon kirkonseutu muodostuu Pyhän Ristin kirkosta, seurakuntakeskuksesta ja Kuusamon vanhasta pappilasta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M



kohteen nimi: **Pyhän Ristin kirkko**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-1-9903-1
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajotus: 1945-1974
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamojärven Kirkkolahden rannassa sijaitseva pitkäkirkomallinen arkkitehti Bertil Liljeqvistin suunnittelema Pyhän Ristin kirkko on rakennettu vuonna 1949-1951. Se tehtiin vuonna 1800 rakennetun ja sodassa tuhoutuneen puukirkon paikalle. Kirkon vieressä ovat sankarihautausalue ja hautausmaa.

historia:

Kuningas Kaarle XI antoi 21.6.1673 määräyksen Kemin Lapin seurakunnan perustamisesta. Tämä erotettiin laajasta Kemin seurakunnasta, johon oli kuulunut koko Pohjois-Suomi.

Jo saman vuoden syksyllä Turun piispa määräsi seuraavat lapinkylät liitettäväksi vasta perustettuun seurakuntaan: Inari, Sompio, Sodankylä, Kittilä, Keminkylä, Kuolajärvi, Kitka ja Maanselkä. Samalla nimitettiin Kemin rovastin poika Gabriel Tuderus uuden seurakunnan kirkkoherraksi.

Ensimmäinen jumalanpalvelushuone, eräänlainen kappelikirkko, rakennettiin Kuusamoon Torangintaipaleelle v. 1689. Sen läheisyyteen rakennettiin myös pappila. Vasta pappilan valmistuttua v. 1693 Kuusamoa alettiin pitää seurakunnan keskuksena ja seurakuntaa alettiin nimittää Kuusamon Lapin seurakunnaksi.

Ensimmäisen virallisen kirkon paikasta käytiin silloisen kirkkoherran ja seurakuntalaisten kesken kiista, jonka sitten kirkkoherra voitti. Kirkko rakennettiin sen nykyiselle paikalleen Torankijärven ja Kuusamojärven väliselle kannakselle, alkuperäisestä pappelista ja kappelikirkosta pari kilometriä pohjoiseen. Tämä puinen ristikirkko valmistui ja vihittiin käyttöön v. 1695. Pappilaksi ostettiin viereinen talonpoikaistalo.

Ruotsin kruunu lahjoitti v. 1698 edellisenä vuonna edesmenneen seurakunnan perustajan Kaarle XI:n muistoksi Kuusamon kirkolle sen ensimmäisen kellon. Se valettiin Gerhard Meyerin kuninkaallisessa tykkivalimossa Tukholmassa. Kello painoi 525 kiloa ja sen valamisessa käytetty metalliseos sisälsi runsaasti hopeaa, joten se oli aineellisestikin arvokas.

Toinenkin arvokas, mutta vähän pienempi kello saatiin tähän kirkkoon vuonna 1721, jolloin vietettiin uskonpuhdistuksen 200 -vuotisjuhlaa.

Kirkkoherra Zacharias Forbus hankki tämän kellon Tukholmasta ja sitä kutsutaan joko papin kelloksi tai Forbusen kelloksi, erotukseksi kuninkaan kellosta.

Näille kelloille rakennettiin väliaikainen kellotapuli 1700 -luvun alussa. Oikean kellotapulin rakentaminen viivästyi vuosi vuodelta. Viimein vuonna 1759 virallinen kellotapuli saatiin rakennetuksi.

Ensimmäinen kirkko kävi kuitenkin aikaa myöten liian ahtaaksi. Pitäjäläiset taipuivat hitaasti uuden kirkon rakentamiseen ja vasta v. 1804 seurakunnassa vihittiin käyttöön uusi, edeltäjäänsä huomattavasti suurempi kirkko, johon mahtui kerralla 1 200 sanankuulijaa.

Kirkkoa ehdittiin peruskorjata moneen kertaan vuoteen 1944 mennessä, jolloin saksalaiset polttivat 2. maailmansodassa Kuusamon kirkonkylän ja sen mukana myös vasta peruskorjatun kirkon.

Ennen nykyisen kirkon rakentamista kirkollisia menoja vietettiin väliaikaisessa vuonna 1946 rakennetussa parakkirakennuksessa. Nk. parakkikirkko sijaitsi nykyisen seurakuntakodin paikalla. Rakennuksen länsipäässä oli papin asunto, keskellä kanslia ja itäpäässä kirkko. Kirkkopappilan läheisyyteen rakennettiin myös tilava talousrakennus.

Nykyinen kirkko rakennettiin vuosina 1949–1950 amerikkalaisten tuella. Se on arkkitehti Bertil Liljeqvistin suunnittelema 48 metriä pitkä ja 18,5 metriä korkea nk. pitkäkirkko, jonka itäpäässä on sakaristo ja länsipäässä

urkuparvi. Kirkkosaliin mahtuu istumaan n. 800 seurakuntalaista. Kirkon vihki tarkoitukseensa piispa Väinö Malmivaara 26.8.1951.

Johan Hedman maalasi vuonna 1824 kirkkoon alttaritaulun, joka saatiin pelastettua sodan kynsistä ja on tälläkin hetkellä nykyisen kirkon alttaritauluna.

Sodan tuhoja tutkittaessa kirkon raunioista etsittiin merkkejä kuumuudessa sulaneista kelloista, mutta mitään ei löydetty. Niin arveltiin kellojen joutuneen joko saksalaisten tai venäläisten sotasaaliiksi.

Kuusamossa taistelleita saksalaisia sotilaita tuli käymään täällä kesällä 1959. He kertoivat, että kirkonkellot ovat kätkeytyneet hautausmaahan. Kelloja etsittiin ja ne löytyivät saksalaisten sankarihautuumaasta läheltä kirkkoa, suunnilleen nykyisen tien kohdalta. Uumajan seurakunta lahjoitti kuusamolaisille sodan jälkeen kaksi kelloa uuteen kirkkoon, joista toinen siirrettiin Käylän rajaseutukirkkoon vanhojen kellojen löydyttyä.

Kirkon saneerauksen jälkeen adventtina 1986 piispa Olavi Rimpiläinen omisti kirkon Pyhän Ristin muistolle.

arviointi:

MRKY 2015: H, M, R

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Seurakuntatalo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-132-3
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu vuonna 1966, laajennusosa 1980-luvulla
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

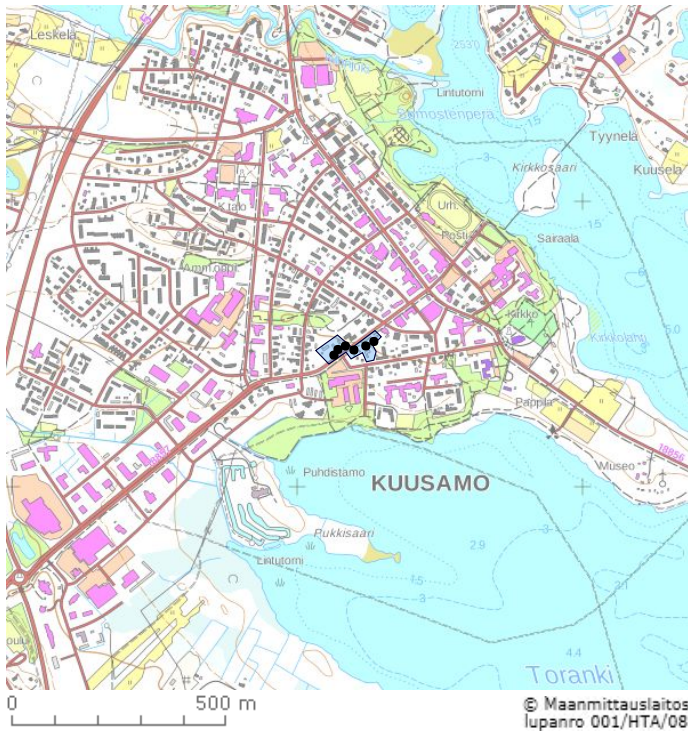
arviointi:
MRKY 2016: R, M



kohteen nimi: **Vanha Pappila**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-132-3
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: uskonnon harjoittaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu 1940-luvun lopulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamon vanha pappila on rakennettu sodan jälkeen 1940-luvun lopulla.



alueen nimi: **Ouluntien puutalot**
pääas. kunta: Kuusamo
pääas. kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: taajamaympäristö
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Ouluntaival 11
Ouluntaival 13
Ouluntaival 14
Ouluntaival 16
Ouluntaival 18
Tebolin huoltoasema

arviointi:

MRKY; H, M



kohteen nimi: **Ouluntaival 11**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-156-61
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1945-1974
ajoitusselite: 1940-luvun lopulta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas



kohteen nimi: **Ouluntaival 13**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-300-0
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu 1940-luvun lopulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Ouluntaival 14**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-279-0
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu 1940-luvun lopulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Ouluntaival 16**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-286-0
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu 1940-luvun lopulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Ouluntaival 18**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-304-0
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Rakennettu 1940-luvun lopulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Teboilin huoltoasema**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-411-135-5

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: liikenne

ajotus: 1918-1944

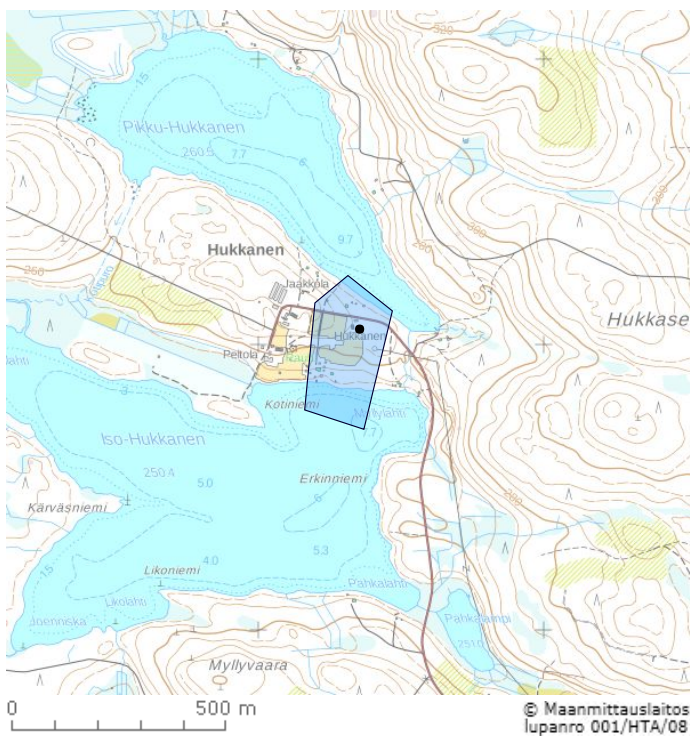
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Katukuvassa tärkeällä paikalla sijaitseva, 1900-luvun alkupuolen funktionalismin tyyliin rakennettu tiilirakenteinen huoltamo.

lähteet:

Selkopitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi, 2006. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamon kaupunki.



alueen nimi: **Hukkanen**
pääas. kunta: Kuusamo
pääas. kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: agraarimaisema
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Hukkanen

kuvaus:

Iso-Hukkasen ja Pikku-Hukkasen järvien välisellä luonnonkauniilla harjanteella sijaitsevan Hukkasen kylä sai ensimmäiset asukkaansa jo 1700-luvun loppupuolella. Kolmesta talouskeskuksesta ja viljelysmaisemasta koostuvan kylän alueella vanhaa rakennuskantaa on säilynyt Hukkasen talon pihapiirissä.

arviointi:

MRKY 2015; M, R, H

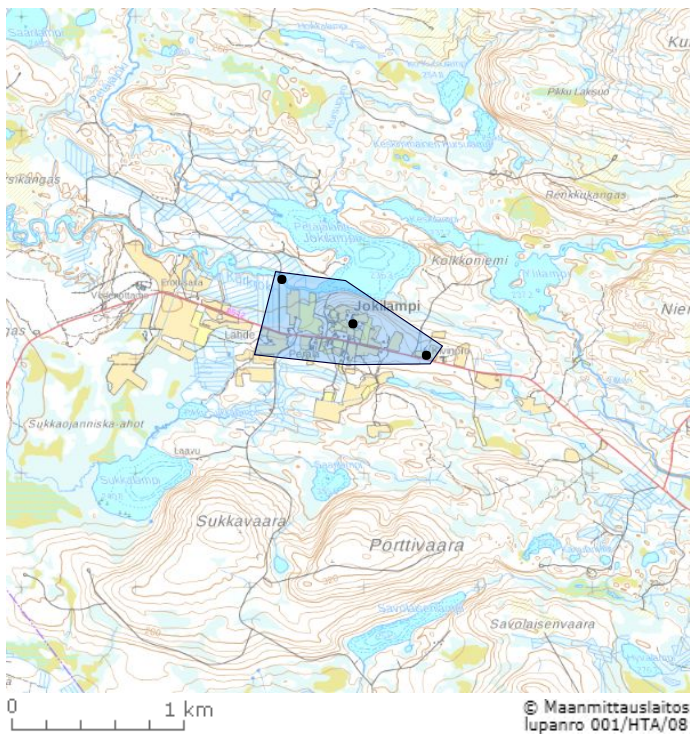


kohteen nimi: **Hukkanen**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-97-9
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iso-Hukkasen ja Pikku-Hukkasen järvien välisellä luonnonkauniilla harjanteella sijaitsevan Hukkasen kylä sai ensimmäiset asukkaansa jo 1700-luvun loppupuolella. Kolmesta talouskeskuksesta ja viljelysmaisemasta koostuvan kylän alueella vanhaa rakennuskantaa on säilynyt Hukkasen talon pihapiirissä.

Hukkasen asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun loppupuolella, samoin ulkorakennuksen vanhimmat osat. Pihapiirissä on myös betonitiilinavetan rauniot.



alueen nimi: **Jokilampi**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Kuolio
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Jokelan kesänavetta
 Jokilammen mylly
 Kivinatoron kesänavetta

kuvaus:

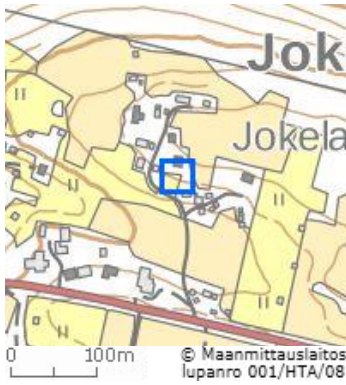
Jokilammen kylä sijaitsee Kuusamon kunnan länsiosassa lähellä Posion kunnan rajaa. Kylä sijaitsee luonnonkauniilla harjanteella Jokilammen eteläpuolella. Talouskeskuksia ympäröi viljelysmaisema.

Jokilammen kylässä on säilynyt vanhaa rakennuskantaa useissa pihapiireissä. Pääasiassa vanhat rakennukset ovat ulkorakennuksia.

Jokilammilla on säilynyt kaksi kesänavettaa.

Kurkijoen Kielonkoskessa on hyvässä kunnossa oleva Jokilammen mylly.

Jokilammen kylän länsipuolella on toiminnassa oleva poroerotusaita.



kohteen nimi: **Jokelan kesänavetta**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-425-172-2

kylä/k.osa: Kuolio

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Jokelan talon pyramidikattoinen kesänavetta sijaitsee Jokelan talon pihapiirin ulkopuolella Kuloharjuntien vieressä. Perinteisen mallista kesänavettaa on kunnostettu. Sen seinien ulkopinnalle on lisätty pystyrimalaudoitus ja pärekaton päälle on asennettu peltikate.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, Ht



kohteen nimi: **Jokilammen mylly**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-378-32
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Jokilammen vesimylly sijaitsee Kurkijoen Kielonkoskessa. Sitä on kunnostettu talkoovoimin sekä sisä- että ulkopuolelta 2000-luvun alussa. Myllyä käytetään edelleen pärehöylän pyörittämiseen.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Kivinatoron kesänavetta**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-425-172-19

kylä/k.osa: Kuolio

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1918-1944

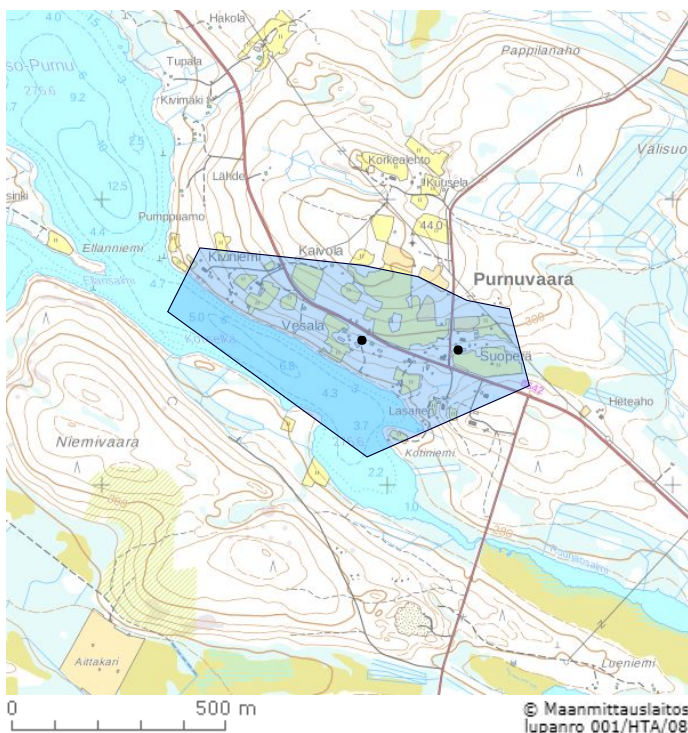
arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kivinatoron pyramidikattoinen kesänavetta sijaitsee hieman Kivinatoron talon pihapiirin ulkopuolella, välittömästi Kuloharjuntien vieressä. Perinteisen mallista kesänavettaa on kunnostettu. Sen seinien ulkopinnalle on lisätty vaakalaudoitus ja pärekatto on korvattu palahuopakatteella.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M, Ht



alueen nimi: **Purnuvaara**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Kuolio
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Määtänkartano
 Suoperä

kuvaus:

Kuusamon kunnan länsilaidalla, Iso-Purnujärven itärannalla kohoavalla Purnuvaaralla sijaitseva Purnuvaaran kylä on tyypillinen koillismaalainen kylämaisema, jossa on osittain vielä jäljellä perinteistä rakennuskantaa.

historia:

Iso-Purnujärven rannalla sijaitseva Purnuvaaran kylä on tyypillinen koillismaalainen kylämaisema, jossa on jäljellä perinteistä rakennuskantaa. Alunperin Purnuvaara on yhdestä kantatalosta vuosisadan aikana Ronkaisten suvun muodostama sukukylä.

Purnujärven asuttaminen tapahtui vuonna 1767, jolloin Paavo Juhonpoika Ronkainen muutti alueelle uudisasukkaaksi. Paavo möi tilan pojilleen Sipi ja Elias Ronkaiselle vuonna 1802. He jakoivat tilan vuonna 1806 ja kruununmanttaali jakaantui kahdeksi 1/16 -osaksi. Talojen nimiksi muodostui Alatalo ja Ylitälo. Eliaan poika Elias Kustaa Ronkainen perusti 1840-luvulla Purnuvaaraan mäkituvan, joka sai nimekseen Ranta-Ella. 1880-luvulla Ranta-Ellan mäkitupa hyväksyttiin kruunun manttaalitilaksi Rantala nimisenä. Samoihin aikoihin Purnuvaaran rinteelle rakennettiin uusi mäkitupa nimeltään Lasanen, jota hallinnoi Pekka Pohjola. 1880 Ylitälo jakaantui kahtia ja vaaran rinteelle muodostui Kaivolän eli Kaivoläisen tila, jonka isäntänä oli Topi Ronkainen. Alatalon osti 1880-luvulla Simo Määtä. 1800 ja 1900-lukujen taitteessa Purnuvaaran rinteelle perustettiin vielä yksi mäkitupa. Sen nimi oli Takalo ja sitä hallinnoi Sippa Ronkainen.

arviointi:

Vuonna 2014 toteutetussa päivitysinventoinnissa Purnuvaara on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi Purnuvaaran kulttuurimaisema.

arviointi:

MRKY 2015; M, H, R

lähteet:

J. Juhani Kortessalmi 1975: Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970. Kuusamon historia II. Kuusamo 1975.



kohteen nimi: **Määtänkartano**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-75-2
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Iso-Purnun rannalla sijaitseva Määtänkartanon talo on kylän vanhimpia asumuksia. Sen historia ulottunee Purnuvaaran kylän asutushistorian alkuvuosiin 1760-luvulle. Määtänkartanon komean hirsirunkoisen päärakennuksen tarkkaa rakentamisaikaa ei tiedetä, mutta rakennuksen vanhimmat osat lienee rakennettu viimeistään 1800-luvun alkupuoliskolla.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M



kohteen nimi: **Suoperä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-74-10
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Purnuvaaralla sijaitseva Ronkaisen suvun omistama tila jaettiin kahdeksi manttaalitilaksi vuonna 1806, jolloin muodostuivat Alatalo ja Ylitalo. Tilojen omistajat olivat Sipi ja Elias Ronkainen. Ylitalo oli nykyisen Suoperän alkuperäinen nimi. Suoperä sijaitsee Purnuvaaran rinteellä. Suoperän pihapiirissä on vuonna 1926 valmistuneen asuinrakennuksen lisäksi vanha navetta, pieni uudempi asuinrakennus sekä kahdeksan vanhaa ulkorakennusta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



alueen nimi: **Pyramidikattoiset kesänavetat - Ronkainen (RKY 2009)**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Kuolio

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

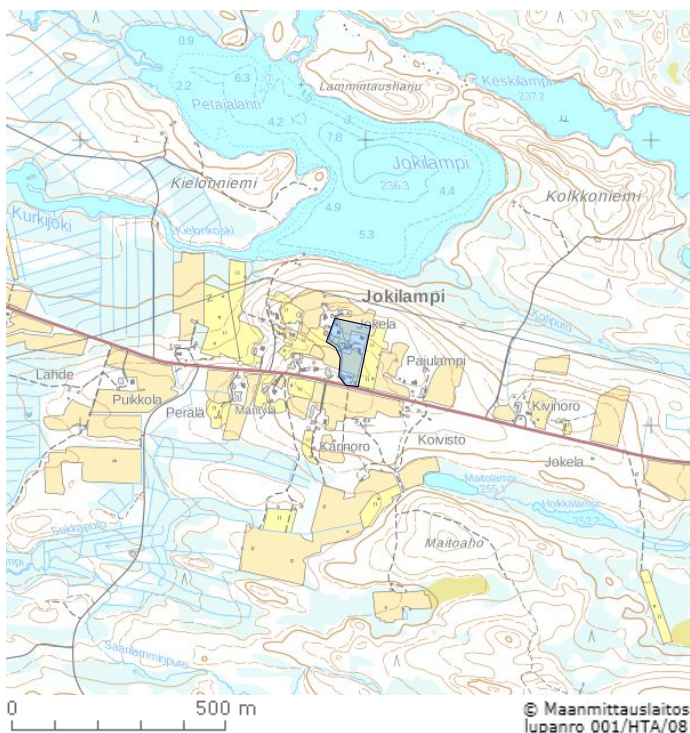
Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. lissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-lissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2107



alueen nimi: **Pyramidikattoiset kesänavetat - Jokela (RKY 2009)**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Kuolio

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. Iissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-Iissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2107



alueen nimi: **Kortesalmi**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Lämsänkylä
 tyyppi: agraarimaisema
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Harju
 Kortesalmi eli Alatalo
 Väliatalo

kuvaus:

Kortesalmen taloryhmä sijaitsee Lämsänkylässä Joukamojärven etelärannalla. Alueella on kolme talouskeskusta: Kortesalmi, Harju ja Väliatalo. Niissä kaikissa on säilynyt vanhaa rakennuskantaa viljelymaiseman ja kauniiden vesistömaisemien ympäröimänä. Kortesalmen uudistilasta löytyy ensimmäinen maininta asiakirjoista vuodelta 1689, jolloin Gustaf Simonpoika Bersan perusti Kortesalmen uudistilan.

Joukamojärven etelärannalla sijaitseva Kortenien tila on mainittu asutuksi kruununvoudin kuvauksessa vuodelta 1738. Tilan ensimmäisten asukkaiden sukunimi oli Karjalainen. Kortesalmen tila jakaantui 1760-luvulla kolmeksi tilaksi. Niistä kahdessa asuivat veljekset Sakari ja Juho Juhonpoika Palosaari ja kolmannen omisti Luukkonen – niminen mies. Palosaaret vaihtoivat sukunimekseen tilan nimen Kortesalmi.

Kortesalmen kautta kulki vanha perinteinen kauppareitti Vienan Karjalasta Pohjanlahden rannikolle 1700-luvun lopulle saakka ja sen jälkeenkin. Karjalaiset kauppiaat kuljettivat tavaransa keväällä nousuveden aikana Kuusamon Lämsänkylään Kortesalmelle, missä ne varastoitettiin aittoihin ja syyskesästä laskettiin kuusamolaisten veneillä lihin.

Lämsän kylän Kortesalmi toimi 1760-luvulta lähtien raja-asemana.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

Esko Pitkänen 2012: Kuusamon pitäjän vanhimmat uudistilat.
<https://sites.google.com/site/pitkasuku/kuusamo/uudistilat>

J. Juhani Kortesalmi: Kuusamon talonpoikaiselämää 1670-1970. Helsinki 1975.



kohteen nimi: **Harju**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-412-23-4
kylä/k.osa: Lämsänkylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Harjun asuinrakennus on rakennettu 1900-luvun alkupuoliskolla. Pihapiiriä rajaava kolmiosainen ja kaksikerroksinen komea talli-puoji-aittarakennus on 1800-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M



kohteen nimi: **Kortessalmi eli Alatalo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-412-21-3
kylä/k.osa: Lämsänkylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1918-1944
ajoitusselite: Asuinrakennus 1940-l loppu, navetta 1928
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kortessalmen eli Alatalon tila sijaitsee Joukamojärven etelärannalla Kortessalmen kylässä. Tila on perustettu viimeistään 1700-luvun alkupuolella. Alatalon komea vanha päärakennus paloi Jatkosodan aikaan vuonna 1944. Sen tilalle rakennettiin perinteisen mallinen uusi kookas asuinrakennus. Pihapiirissä on vuonna 1928 valmistunut karjarakennus, jossa on karjalato, navetta, sontaliiteri, talli ja halko/kalusteliiteri.

lähteet:

J. Juhani Kortessalmi: Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970. Kuusamon historia II. Helsinki 1975.



kohteen nimi: **Välitalo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-412-22-4
kylä/k.osa: Lämsänkylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kortesalmen kylässä Joukamojärven rantamaastossa sijaitsevan Välitalon asuinrakennus on valmistunut sodan jälkeen 1940-luvulla. Pihapiirissä on myös tiilirunkoinen navetta navettarakennus (1950-l) ja hirsirunkoinen vanhempi ulkorakennus.



alueen nimi: **Pyramidikattoiset kesänavetat - Salmela (RKY 2009)**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Maanselkä

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Salmelan kesänavetta

kuvaus:

Pyramidikattoisen kesänavetan ainutlaatuinen rakennustyyppi on kehittynyt Pohjois-Suomessa ja -Ruotsissa, jossa kesähyönteisten kiusa on suurin. Karjarakennustyyppin tunnusmerkkinä on pyramidinmuotoinen katto.

Kesäkäyttöön rakennetun navetan rakenne ja muoto on kehitetty suojaamaan karjaa hyönteisiltä. Yöksi suojaan tuodun karjan lämpö aiheuttaa voimakkaan ilmavirran pienessä rakennuksessa, jonka pyramidinmuotoisen katon keskellä olevan ilmanvaihtotorven kautta hyönteiset ajautuvat ulos. Neliömäinen tai pyöreä runko ja kartiomainen katto edesauttavat voimakkaan vedon syntymistä.

Navettoja on säilynyt Pohjois-Pohjanmaalla mm. Iissä Jokikylän Haltun talossa, Pudasjärvellä Mannilassa, Kuusamossa Maaselän kylän Salmelassa ja Jokilamminkylässä Jokelan sekä Ronkaisen tiloilla ja myös Yli-Iissä Haapaniemessä ja Hirvelässä.

Pyramidikattoisia kesänavettoja rakennetaan edelleen. Navettojen rakenne on pysynyt vanhan tradition mukaisena.

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2107



kohteen nimi: **Salmelan kesänavetta**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-413-18-38

kylä/k.osa: Maanselkä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1945-1974

ajoitusselite: 1946

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

kuvaus:

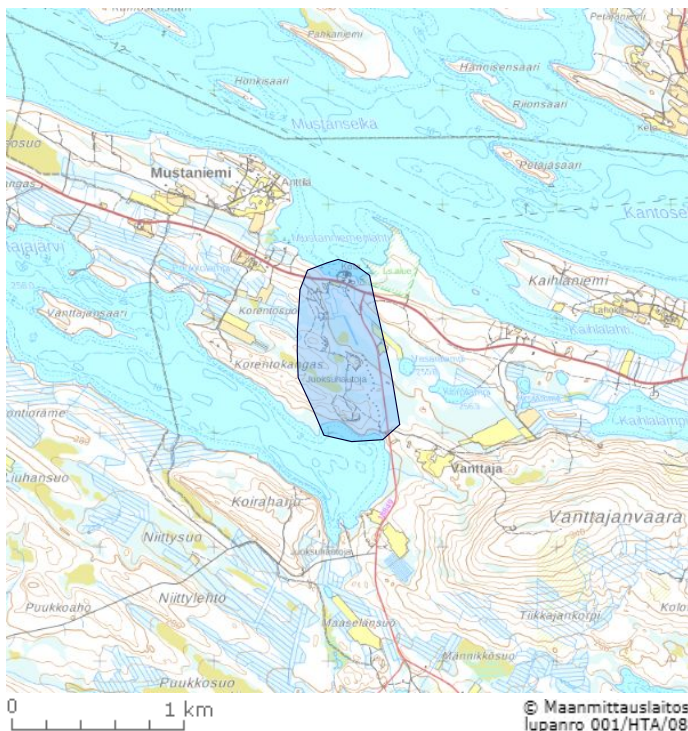
Vanhan navetan seinähirsistä vuonna 1946 rakennettu pärekattoinen kesänavetta Kotirannassa Kurkijärvellä.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



alueen nimi: **Salpalinja - Kenttärata - Vantaa (RKY 2009)**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Poussu

tyyppi: liikenneympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Vanttajajoen silta

Vanttajan ja Sänkikankaan ratapihat

kuvaus:

Salpalinja on yksi merkittävimmistä II maailmansodan aikana rakennetuista linnoitusketjuista. Se on verrattavissa ranskalaiseen Maginot-linjaan, saksalaiseen Atlantin valliin ja Länsivalliin, kreikkalaiseen Metaxas-linjaan tai Pohjois-Afrikan Marethin linjaan.

Suomenlahdelta Lappiin ulottuva Salpalinja jakautuu valtakunnallisesti kolmeen puolustukselliseen painopistealueeseen: eteläisimpänä on yhtenäinen puolustusasema Suomenlahden rannalta Luumäen Kivijärveen asti, linjan keskiosassa ovat vesistöihin nojautuvat asemat Kivijärven, Saimaan ja Pielisen välillä sekä pohjoisimpana tärkeimpien tiesuuntien linnoitteet Pielisestä pohjoiseen aina Petsamoon asti. Suomenlahden ja Saimaan väliselle kannakselle rakennettiin 90% puolustusaseman rungon muodostavista teräsbetonikorsuista. Kaikkiaan Salpalinjalla on 728 teräsbetonikorsua, yli 3000 puista kenttälinoitetta, noin 350 km taistelu- ja yhdyshautaa, 225 km panssarikiviestettä ja 130 km kaivantoestettä.

Valtakunnallisesti merkittäviä Salpalinjan osia ovat eri maakunnissa hyvin säilyneet linnoitekokonaisuudet, jotka parhaiten kuvastavat puolustusrintaman monimuotoista rakennustapaa ja sijoittumista lähes koko itärajalle.

Pohjois-Pohjanmaalla Kuusamossa Lahtelan-Vanttajanpolun varrella on mm. tuhottuja teräsbetonikorsuja, taistelu- ja yhteyshautaa ja panssarikiviestettä.

historia:

Salpalinja rakennettiin pääosin talvi- ja jatkosodan välillä 1940-1941 Suomen itärajan turvaksi. Vaikka Salpalinjalla ei koskaan taisteltu, sillä oli kuitenkin välillinen vaikutus jatkosodan tapahtumiin. Puolustusrintaman virallinen nimi oli vuodesta 1944 Suomen Salpa ja sittemmin Salpa-asema, linnoitusketjusta käytetään myös nimitystä Salpalinja.

Salpalinjan rakentamispäätös tehtiin maaliskuussa 1940, kun Suomi luovutti Moskovan rauhansopimuksen mukaan Neuvostoliitolle Karjalan kannaksen, Laatokan Karjalan, itäisen Suomenlahden ulkosaaret, Petsamon Kalastajasaarenon sekä Sallan ja Kuusamon itäosat.

Salpalinjan rakentamista johti Linnoitustoimisto Myllykoskella. Noin 400 hengen toimistoon koottiin sotilas- ja siviiliasiantuntijoita, kuten insinöörejä, rakennusmestareita, pikakurssitettuja pioneeriupseereita. Salpalinjan rakensivat ns. välirauhan aikaiset armeijakuntien työprikaatit aluksi ilman louhinta- tai betonikoneita. Kantalinoitustyö käynnistyi kesällä 1940. Jatkosodan aikaisia linnoitusten täydennystöitä johti

Linnoitussuunnitteluesikunta. Työt jatkuivat joulukuun 1944 alkuun saakka, loppuvaiheessa rannikkotyöstön asemilla. Samaan aikaan Salpalinjan kanssa rakennettiin Hankoniemen poikki Harparskoglinja.

Yksityiset ja yhteisöt ryhtyivät kunnostamaan Salpalinjaa 1980-luvulla. 1990-luvulla ryhdyttiin mm. Suomussalmen Raatteen tien Purasjokilinjan kunnostukseen Museoviraston ja työministeriön yhteistyönä ja suoritettiin ensimmäiset inventoinnit Kainuussa.

arviointi:

MRKY 2015; H, M

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2021



kohteen nimi: **Vanttajajoen silta**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-254-7
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: puolustusvarustukset
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Kenttärata ja Vanttajan silta rakennettiin v. 1943-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamossa sijaitseva Vanttajan ratapiha ja Vanttajajoen ylittävä silta on rakennettu vuosina 1943-1944. Sillasta on säilynyt puurakenteita, ratapiha-alueet ovat suurelta osin metsittyneet. Vanttajan ratapihalla sijaitsi asemarakennus ja rehuasema KUUSAMO F (Futterbahnhof) eli Vanttaja 1. Rehuasema oli erittäin tarpeellinen, koska Saksan Lapin armeijalla oli 35 000 hevosta ja muulia, joiden korsirehun kuljettamiseen tarvittiin valtavasti kuljetuskalustoa. Radan päätepisteessä oli ilmatorjunnan varikkoasema KUUSAMO L (Luftwaffen bahnhof) eli Vanttaja 2, noin 1,2 km Vanttaja 1:stä itään päin. Sodan jälkeen rauhansopimuksen mukaan rata purettiin ja kiskot luovutettiin Neuvostoliitolle.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht, M



kohteen nimi: **Vanttajan ja Sänkikankaan ratapihat**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: liikenne

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: Kenttärata rakennettu v. 1943-1944

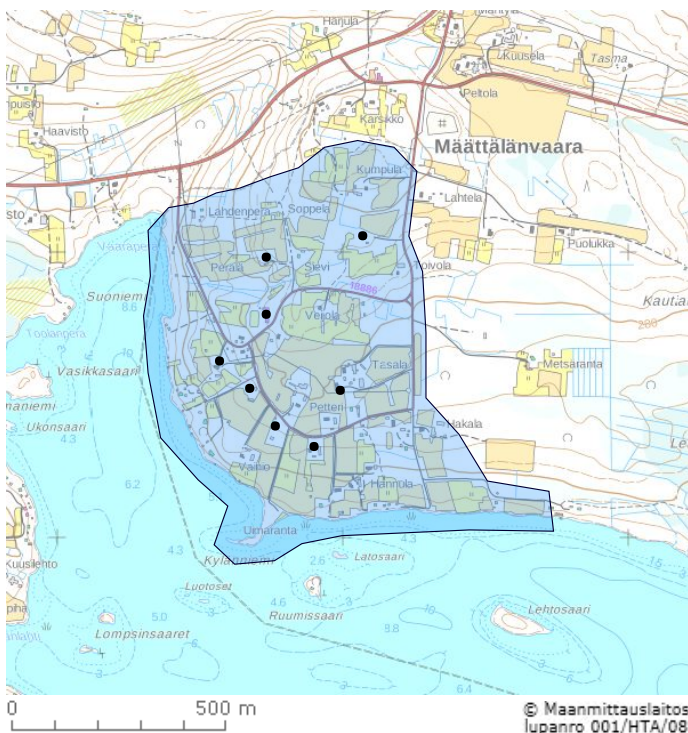
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamossa sijaitseva Vanttajan ratapiha ja Vanttajajoen ylittävä silta on rakennettu vuosina 1943-1944. Sillasta on säilynyt puurakenteita, ratapiha-alueet ovat suurelta osin metsittyneet. Vanttajan ratapihalla sijaitsi asemarakennus ja rehuasema KUUSAMO F (Futterbahnhof) eli Vanttaja 1. Rehuasema oli erittäin tarpeellinen, koska Saksan Lapin armeijalla oli 35 000 hevosta ja muulia, joiden korsirehun kuljettamiseen tarvittiin valtavasti kuljetuskalustoa. Radan päätepisteessä oli ilmatorjunnan varikkoasema KUUSAMO L (Luftwaffen bahnhof) eli Vanttaja 2, noin 1,2 km Vanttaja 1:stä itään päin. Sodan jälkeen rauhansopimuksen mukaan rata purettiin ja kiskot luovutettiin Neuvostoliitolle.

arviointi:

MRKY 2015: H, Ht



alueen nimi: **Määttälänvaaran kylä**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Alatalo (Kanta-Alatalo entinen Uutela)

Härkönen ja Järvelä

Kotiranta

Määttälän Rauhanyhdistys

Määttälänvaaran koulu

Perälä

Rantala

Yrjölä

kuvaus:

Kylä on rakentunut Veskeltaa kiertävän tien varteen Määttälänvaaran rinteeseen. Vaaranlaen pellot ovat noin 315 metriä merenpinnasta, järven pinta on noin 252 metrin korkeudella. Kylän edustalla on noin 200 metriä pitkä Kylänniemen hiekkasärkkämuodostuma. Vaaralla on yli 20 taloa, joista suuri osa sijoittuu viljelysaukealle. Asutus on aikaisemmin jakautunut järven rannalla olevaan Alakylään sekä vaaran kupeessa olevaan Yläkylään. Asutukselle ominaista ovat sukupihat, joilta on näköyhteys toisiinsa. Viljelysmaisema on hyvin säilynyt. Hallitsematon uudisrakentaminen on merkittävin uhkatekijä maiseman säilymiselle. Keskellä kylää sijaitsee Määttälän koulu.

historia:

Suinikjärven pohjoisrannalla sijaitsevan Määttälänvaaran asutus on tullut Vuotungista. Vuodelta 1685 on kirjallinen tieto, että Heikki Määttä perusti uudistilan Suiningin rannalle, luultavasti Määttälänvaaran alueelle. Vuonna 1767 Määttälänvaaralla oli jo neljä tilaa ja vuonna 1793 viisi tilaa, joista neljää asutti Määttä-niminen perhe ja viidettä Lämsä-niminen perhe.

arviointi:

Kuuluu valtakunnallisesti arvokkaaksi ehdotettuun maisema-alueeseen Määttälänvaaran kulttuurimaisema (Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Ehdotus valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2013).

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:
ympäristö.fi



kohteen nimi: **Alatalo (Kanta-Alatalo entinen Uutela)**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-417-10-5

kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1918-1944

ajoitusselite: Rakennettu 1930

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vanhan asuinrakennuksen sekä kahden talousrakennuksen rajaama, hyvin säilynyt pihapiiri. Luonnonkivijalalle rakennetun päärakennuksen julkisivua verhoilee vaalea pystysuuntainen saumarimalauditus lukuunottamatta kiuastia jonka laudoitus on kolmijakoinen. Julkisivun nurkkalaudat sekä ikkunoiden kehykset ovat ruskeat. Ikkunat ovat kuusiruutuiset ja kehykset kylälle tyypilliset. Rakennuksessa on punainen kolmiorimahuopakatto. Talo on kylän vanhimpia.

arviointi:

Pihapiiri rakennuksineen on erittäin hyvässä kunnossa.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Härkönen ja Järvelä**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-417-123-9 ja 126-3

kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: asuinrakentaminen

ajotus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: Härkönen; Järvelä;

kuvaus:

Kahteen tonttiin jaettuun pihapiiriin kuuluu kaksi keltaista asuinrakennusta, Järvelä ja Härkönen, sekä navetta, aitta ja saunarakennus. Rannassa on lisäksi Härkösen tonttiin kuuluvat vanha ja hyvin säilynyt savusauna, venevaja ja grillimaja. Rakennukset ovat melko hyvässä kunnossa ja vanhinta taloa, Härköstä on kunnostettu hiljalleen vuodesta 2006 lähtien. Härkönen lukeutuu kylän vanhimpiin taloihin.

arviointi:

Rakennukset ovat melko hyvässä kunnossa.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M



kohteen nimi: **Kotiranta**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-417-115-0
kylä/k.osa: Suininki
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiriin kuuluu vanhan asuinrakennuksen lisäksi uudempi matala asuinrakennus sekä navetta, jonka yhteydessä on siilo. Rannan puolella on punainen, peltikattoinen talousrakennus. Vanha asuinrakennus on huonossa kunnossa. Julkisivua verhoilee rapistunut, punainen, pystysuuntainen saumarimalauditus. Harmaa peltikatto on uusittu.

arviointi:

Vanha asuinrakennus on huonossa kunnossa. Uudella asuinrakennuksella ei kulttuurihistoriallista merkitystä.



kohteen nimi: **Määttälän Rauhaniemi**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-417-149-1

kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Määttälänvaaran koulu**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-417-19-6

kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: opetus ja koulutus

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Suuri vaaleankeltainen monessa osassa rakennettu puutalo, joka on kauttaaltaan verhottu pystysuuntaisella saumarimalaudoistuksella. Rakennuksessa on isottain harmaa ja osittain tumma peltikatto ja se on perustettu kivijalalle. Rakennuksessa on neljä sisäänkäyntiä ja kaksi eteiskatosta.

historia:

Kylälle perustettiin koulu vuonna 1912, mutta oma koulurakennus valmistui vasta vuonna 1928 Härkösen tilalta ostetulle tontille.

arviointi:

Koulu on hyvässä kunnossa ja edelleen käytössä.

lähteet:

<http://www.mattikyllonen.com/119> (16.7.2013)



kohteen nimi: **Perälä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-417-28-1
kylä/k.osa: Suininki
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus;

kuvaus:

Erittäin huonokuntoinen vanha asuinrakennus. Julkisivussa vaaleanvihreä pystysuuntainen saumarimalaudoitus ja samanväriset hirsien päätylaudat. Katto punainen kolmiorimahuopakatto. Ikkunat kuusiruutuiset lukuunottamatta eteiskuistia, jossa oven päällä yhdeksänruutuinen ikkuna.

arviointi:

Pihapiiri on hoidettu, mutta talo on erittäin huonossa kunnossa.



kohteen nimi: **Rantala**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-417-11-18
kylä/k.osa: Suininki
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Hyvin hoidettu pihapiiri, jossa on vanhan asuinrakennuksen lisäksi kaksi talousrakennusta. Päärakennuksessa on punainen pystysuuntainen saumarimalauditus, kuusi- ja yhdeksänruutuiset valkopuitteiset ikkunat sekä eteiskuisti, jossa vaakaponttilauditus. Talon takapuolella on eteiskatos. Talo on perustettu kivijalalle ja se on katettu punaisella kolmiorimahuovalla. Ikkunoiden kehykset ovat kylälle tyypilliset.

arviointi:

Pihapiiri on arvokkaan oloinen ja hyväkuntoinen.

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R



kohteen nimi: **Yrjölä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-417-5-1
kylä/k.osa: Suininki
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1945-1974
ajoitusselite: 1947
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus;

kuvaus:

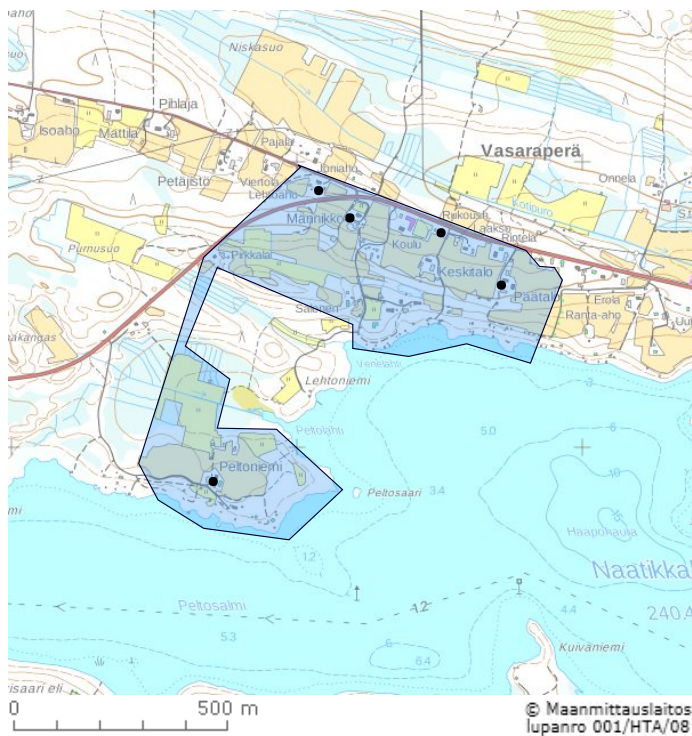
Erittäin huonokuntoinen vanha asuinrakennus ja useita uudempia rakennuksia. Vanhan asuinrakennuksen julkisivussa rapistunut punainen pystysuuntainen saumarimalauditus ja valkoiset hirrenpäätylaudat sekä ikkunapuitteet. Kuusiruutuisten ikkunoiden kehykset kylälle tyypilliset. Kuistin ikkunat erilaiset ja vaihtelevat. Rakennusta suojelee uusittu punainen peltikatto.

Ark yo Ida Mustamaa, ark yo Niko Kotkavuo

arviointi:

Vanha asuinrakennus on erittäin huonossa kunnossa, mutta sitä suojelee uusi peltikatto.

Ark yo Ida Mustamaa, ark yo Niko Kotkavuo



alueen nimi: **Vasaraperän kyläalue**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Vasaraperä

tyyppi: agraarimaisema

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Lehtoahon talo

Männikkö

Peltoniemi

Päättalo

Vasaraperän Rauhanyhdistyksen talo

kuvaus:

Vasaraperän kylän alueella on kohteen 31 LEHTOAHON TALO lisäksi ainakin kolme arvokasta vanhaa pihapiiriä. Ne muodostavat komean viljelys- ja järvimaiseman kanssa näyttävän maisemakokonaisuuden.

historia:

Vasaraperän alue on uudisasutettu jo 1600-luvulla. Vuonna 1685 Kitkan nimismies Tapani Simonpoika Määttä perusti Lohisaaren uudistilan Vasaraperälle ja vuonna 1693 Tuomas Haataja perusti Haatajan uudistilan.

Vasaraperän kylässä oli vuonna 1767 jo 19 tilaa. Suurin osa tiloista oli keskittynyt Vasaraperän Naatikkalahden pohjukkaan nykyisen Määttälän ja Haatajan alueelle.

Lähde: <https://sites.google.com/site/pitkasuku/kuusamo/uudistilat>

arviointi:

MRKY 2015: M, H, R



kohteen nimi: **Lehtoahon talo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-421-23-3
kylä/k.osa: Vasaraperä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Asuinrakennus tehty vuonna 1918.
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Lehtoahon asuinrakennus on vuodelta 1918. Talon alkuperäinen asu hyvin säilynyt, mm. uunit. Pihapiirissä aitta 1700/1800-luvulta, pariaitta, vanha hirsirunkoinen tuparakennus (nyt liiterinä), kellari ja sauna.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Männikkö**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-421-27-4
kylä/k.osa: Vasaraperä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: asuinrakennus rakennettu 1890-luvulla
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

1890-luvulla rakennettu asuinrakennus. aitta 1800-luvulta, navetta vuodelta 1947, varasto 1960-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015; M, H



kohteen nimi: **Peltoniemi**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-421-42-12
kylä/k.osa: Vasaraperä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
ajoitusselite: aitta 1700-l, asuinrakennus 1800-luvun lopulta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri, jossa 1800-1900 lukujen vaihteessa rakennettu näyttävä asuinrakennus, 1900-luvun alun pikkupuoli, uusi asuinrakennus sekä navetta 1960-luvulta. Aittoja on kaksi; jalasaitta 1700-luvulta ja pariaitta 1800-luvulta. Lisäksi on riihi ja latoja.

historia:

Vasaraperän Peltoniemen tila on perustettu 1700-luvun alkupuolella. Vuosina 1760-1780 Peltoniemeä isännöi Tapani Sihverinpoika Peltoniemi.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Päättalo**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-421-15-7
kylä/k.osa: Vasaraperä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: moniperiodinen
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pihapiiri, jossa asuinrakennus 1870-1880-luvulta, kaksi aittaa 1700-1800 -luvulta sekä uudempi navettarakennus. Asuinrakennuksia on ollut alunperin kaksi, joista toinen toiminut kärejäsälinä.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Vasaraperän Rauhanyhdistyksen talo**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-421-23-5

kylä/k.osa: Vasaraperä

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vasaraperän Rauhanyhdistyksen talo on rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Rakennus on säilyttänyt pitkälle alkuperäisiä piirteitään.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



alueen nimi: **Käylä**
 pääas. kunta: Kuusamo
 pääas. kylä/k.osa: Virrankylä
 tyyppi: kyläympäristö
 arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Kuusamon kalanviljelylaitos
 Käylän koulu
 Käylän rajaseutukirkko

kuvaus:

Käylän tiivis kyläkeskusta on ilmeeltään jälleenrakennuskauden leimaama. Kylällä on myös uudempaa rakennuskantaa.

Keskustan läheisyydessä sijaitsevat:

- Olli Vahteran suunnittelema, vuonna 1958 rakennettu Käylän rajaseutukirkko.
- Maataloushallituksen v. 1934 perustama Kuusamon ensimmäinen kalanviljelylaitos, kalahautomo on vuodelta 1946. Vieressä laitoksen uudet rakennukset.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Kuusamon kalanviljelylaitos**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-422-878-1
kylä/k.osa: Virrankylä
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Perustettu 1934, kalahautomo vuodelta 1946
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamon Käylän kylässä Kitkajoen rannalla sijaitseva Käylän kalanviljelylaitos oli Kuusamon ensimmäinen kalanviljelylaitos. Maataloushallitus perusti sen vuonna 1934. Laitoksen kalahautomo on vuodelta 1946. Sen vieressä sijaitsevat laitoksen uudemmat rakennukset.

arviointi:

MRKY 2015; H, M



kohteen nimi: **Käylän koulu**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-422-45-49
kylä/k.osa: Virrankylä
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1975-
arvottaminen: paikallisesti arvokas



kohteen nimi: **Käylän rajaseutukirkko**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-422-115-0

kylä/k.osa: Virrankylä

tyyppi: uskonnon harjoittaminen

ajotus: 1945-1974

ajoitusselite: 1958

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjois-Kuusamon rajaseutukirkko sijaitsi alunperin Paanajärvellä, Käylästä noin 40 km itään. Paanajärvi kirkkoineen jäi sotien jalkoihin ja lopulta rauhan tultua Neuvostoliiton puolelle 1945. Paanajärven kirkko oli vaatimaton hirsirakennus.

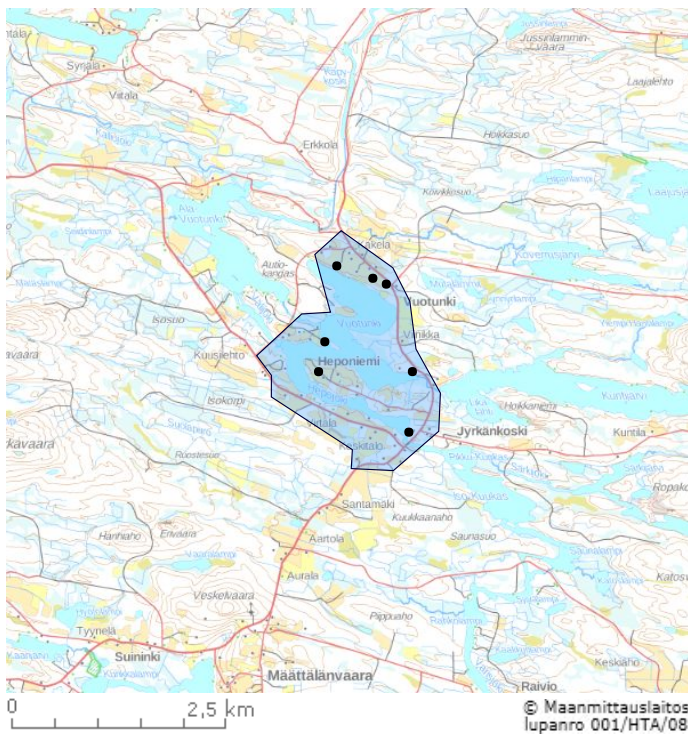
Sotien jälkeen Pohjois-Kuusamo tarvitsi paikan uudelle rajaseutukirkolle. Kirkko päätettiin lopulta rakentaa Käylän kylään. Uuden rajaseutukirkon on suunnitellut arkkitehti Olavi Vahtera. Se vihittiin käyttöön 14. joulukuuta 1958.

Kirkkosali on mitoitettu noin 200 hengelle. Kirkossa on keskusalttari, joten messun ehtoollisosa toimitetaan alttarin takaa. Kirkon ensimmäiset urut olivat kuusiäänikertaiset mekaaniset urut, jotka on myöhemmin siirretty Pyhän Ristin kirkkoon. Nykyiset, vuonna 1991 käyttöönotetut urut suunnitteli ja rakensi Veikko Virtasen urkurakentamo. Urut ovat kirkon kokoon nähden juhlanan suuret, 16-äänikertaiset. Kaksi uumajalaisten lahjoittamaa kelloa kutsuu rajaseudun kansaa ja matkalaisia jumalanpalvelukseen keskimäärin joka toinen sunnuntai.

Kirkon vieressä sijaitsee itärajan taakse jääneelle Paanajärven hautausmaalle haudattujen vainajien muistomerkki.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



alueen nimi: **Vuotungin kylä (RKY 2009)**

pääas. kunta: Kuusamo

pääas. kylä/k.osa: Vuotunki

tyyppi: kyläympäristö

arvottaminen: valtakunnallisesti arvokas

alueen sisältämät kohteet:

Alppio

Jyrkänkösken liippatehtaan alue

Kantola

Kotaniemi

Törmänen

Uuskäkelän talot

Vuotunki eli Pohjola

kuvaus:

Vuotungin kylässä, joka on Kuusamon vanhimpia asuinpaikkoja, on säilynyt perinteistä koillismaalaista viljelysmaisemaa ja runsaasti perinteistä rakennuskantaa.

Vuotunkijärven rannoille asettuneen kyläryhmän muodostavat Käkilehto, Saarenkylä, Heponiemi, Joentausta, Alavuotunkijärven ympärys ja Jyrkänkösken tienoo. Uuskäkelässä on kolmen asuinrakennuksen, tallin ja navetan muodostama ehyt, hyvin säilynyt pihapiiri. Heponiemessä on vanhoja lappalaisten asuinpaikkoja.

Isosta Kuukaksesta Vuotunkijärveen laskevassa Jyrkänköskeä on 1913 perustettu entinen liippatehdas. Saha on lopettanut toimintansa 1980-luvulla ja sen rakennukset tuhoutuivat tulipalossa 2000-luvun alkuvuosina.

historia:

Kuusamo erotettiin Kemin Lapista 1675 omaksi seurakunnaksi. Seudulle muodostui Kainuusta, Pudasjärveltä, Iistä sekä Tornio- ja Kemijokivarresta uudisasutusta. Vuotunkijärven rannalle asettui asumaan Määtän sukua. Vuonna 1685 merkittiin uudistilallisiksi Antti Antinpoika Määttä ja Olli Pohjolainen Vuotunkijärven alueelle. Antti Antinpoika Määttä kohosi lautamiehen arvostettuun asemaan 1690-luvulla.

Vuotungin kylän vanhimmat kantatalot Kantola eli Kantoniemi, Vuotunki eli Pohjola, Heponiemi, Käkilehto ja Alavuotunki perustettiin 1700-luvun loppuun mennessä. Pohjolan ja Kantoniemen uudistilat on perustettu jo 1600-luvun loppupuolella. Myös Ala-Vuotunki sai ensimmäiset asukkaansa 1760-luvulla.

arviointi:

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö RKY 2009.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3931



kohteen nimi: **Alppio**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-432-91-16
kylä/k.osa: Akanlahti
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Alppion talo sijaitsee Vuotunkijärven rannalla Kuntijoen niskassa. Alppion asuinrakennus on rakennettu 1900-luvun alkupuolella. Puolitoistakerroksisen talon erikoisuutena on sen rappauspinta. Rappaukseen on sekoitettu erivärisiä lasinpaloja. Asuinrakennuksen lisäksi pihapiirissä on kaksikerroksinen betonitiilitiilirunkoinen varastorakennus sekä hirsirunkoinen sauna ja romahtamassa oleva ulkorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; R



kohteen nimi: **Jyrkäkosken liippatehtaan alue**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 423-34-11

kylä/k.osa: Vuotunki

tyyppi: teollisuuskohteet

ajotus: 1864-1917

ajoitusselite: Perustettu 1913

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuotunki-järvestä Isoon Kuukakseen laskevan joen Jyrkäkoskeen Matti Eksymän vuonna 1913 perustama liippatehdas. Kohde liittyy oleellisesti Kuusamon teollisuushistoriaan. Kuusamon kuulujen liippakivien tuotanto loppui v. 1949, saha oli toiminnassa 1980-luvulle saakka. Jyrkäkosken liippatehtaan rakennukset ovat tuhoutuneet tulipalossa 2000-luvun alussa. Paikalla on jäljellä liippatehtaan kiviperustuksia, vesikanavia sekä tehtaan rakenteiden metalliosia.

arviointi:

MRKY 2015; H, Ht, M



kohteen nimi: **Kantola**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-432-11-10
kylä/k.osa: Akanlahti
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuotungin Heponiemessä sijaitsevan Kantolan asuinrakennus on rakennettu 1800-luvun puolivälissä. Pihapiirissä oleva hirsirunkoinen navettarakennus on 1900-luvun alusta.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Kotaniemi**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-432-8-0
kylä/k.osa: Akanlahti
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: paikallisesti arvokas

kuvaus:

Kotaniemen kärjessä sijaitsevan Kotaniemen pihapiirissä on 1900-luvun alkupuolella rakennettu asuinrakennus sekä navettarakennus. Pihapiirin ulkopuolella on lisäksi kaksi muuta ulkorakennusta.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Törmäsen**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-432-38-4
kylä/k.osa: Akanlahti
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: ei määritetty
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Törmäsen pihapiiri sijaitsee viljelysten ympäröimänä Vuotinkijärven pohjoisrannan pienellä mäellä. Neliön muotoiseen lähes suljettuun pihapiiriin kuuluu 1800-luvulla rakennetut asuinrakennus ja puojirakennus sekä 1900-luvun puolivälissä rakennettu navetta ja liiteri/varastorakennus.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Uuskäkelän talot**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-423-23-12
kylä/k.osa: Vuotunki
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kolmen asuinrakennuksen, tallin ja navetan muodostama hyvin säilynyt pihapiiri. Rakennukset rajaavat neljältä sivulta pihan. Taloryhmään liittyy kylän keskeisiä paikallishistoriallisia tapahtumia. "Vanha puoli" eli Kultapirtti on rakennettu 1800-luvulla ja siirretty nykyiselle paikalleen 1914. Talossa on ollut mm. 1800-luvulla kullankaivajien kortteeri, 1950-luvulla isojakotoimisto ja kauppa sekä matkalaisten pysähdyspaikka.

"Pikkupuoli", alun perin pirtti ja makasiini on 1900-luvulta, rakennusta on suurennettu v. 1920 ja 1955.

Janne Saapungin rakentama asuinrakennus on vuodelta 1934, pirtin uunin on muurannut Antti Viinikka.

historia:

Simo Juhonpoika Määttä perusti Käkilahden (Käkilehto) uudistilan vuonna 1734. Vuosina 1760-1787 tilan omisti Olli Pohjalainen.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Vuotunki eli Pohjola**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-423-15-6 ja 16-

kylä/k.osa: Akanlahti

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: 1809-1863

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuotunkijärven pohjoisosassa Luvelahden rannalla sijaitseva Pohjolan tila on Vuotungin alueen vanhimpia kantatiloja. Pohjolan uudistila on perustettu luultavasti 1680-luvun alussa. Tila on jakaantunut useaan pienempään tilaan. Vanhalla Pohjolan alueella on kaksi asuinrakennusta, joista toinen on rakennettu 1800-luvun alkupuolella ja toinen 1800-luvun toisella puoliskolla.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Keski-Kitkan koulu**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-401-59-10

kylä/k.osa: Alakitka

tyyppi: opetus ja koulutus

ajotus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tiilirakenteinen ja ulkopinnoiltaan rapattu koulu on rakennettu vuonna 1955. Liiterirakennus rakennettu v. 1954.

Suunnittelija kuusamolainen rakennusmestari Veikko Pohjola.

Toimi kansakoulun ja peruskoulun kaksiohettajaisena ala-asteena vuoteen 1998 saakka.

Toimi huumenuorten sijoituskotina (KITKA-KOTI) vuosina 1998-2007.

Yksityisomistuksessa vuodesta 2007

arviointi:

MRKY 2015: H, R, M



kohteen nimi: **Kaunisto**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-402-1-6
kylä/k.osa: Heikkilä
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamon Heikkilän kylän alueella, Hiidenjärven eli Kaunistonjärven etelärannalla sijaitseva Kauniston talo on rakennettu 1800-luvun loppupuolella. Talon toisessa päässä on kookas pirtti, keskellä eteinen ja keittiö ja talon toisessa päässä on kaksi kamaria.

Kauniston talossa on säilynyt vanhakantainen multapenkki - alapohjarakenne. Lattialankut ovat alkuperäiset. Rakennuksen kaikissa huoneissa on vanhat tulisijat.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Ylä-Suiningin koulu**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-402-75-1

kylä/k.osa: Heikkilä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajoitus: 1945-1974

ajoitusselite: 1951

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Ylä-Suiningin koulu; 02 Ylä-Suiningin koulun piharakennus;

historia:

Ylä-Suiningin koulu rakennettu v.1951, jossa toiminut ala-asteen koulu.

Ylä-Suiningin koulutontille on myönnetty rakennuslupa 14.02.1949, Kuusamon kunnanhallitus 07.03.1949 § 250.

Rakennuslautakunnalle 14.02.1949 § 12 esitetty koulurakennuksen suunnittelija rkm. Olavi Kinnunen, rakennuksen suuruus 3600 m³, 550 m² (pohjapinta), 1-2+kellarikerros, huoneistoluku 1+4, huoneluku 18. Ulkorakennuksen suuruus 353,8 m³, 133,5 m², I-kerros.

Koulurakennus myyty yksityisille, nykyiset omistajat Kämäräinen Vesa, Sanna, Heikki ja Ulla. Muutettu asuinkäyttöön 05.08.2003. 2-kerroksisessa länsipäädyssä asuntoja, joihin tehty 2000-luvulla sisäremonttia asumiskäyttöön muuttamisen yhteydessä.

Pihearakennuksen eteläpäätyyn tehty iso aukko autotallin ovea varten. Ovi vielä asentamatta inventoinnin ajankohtana kevät 2010.

Tehty pihapiirin keskelle päärakennuksen matalan ja korkean osan rajaamiseksi liittyvä korkeahko umpinainen pystylauta-aita pohjois-eteläsuunnassa.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Isokangas**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: valtion maa
kylä/k.osa: Hiltunen
tyyppi: pyynti ja luontaistalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Perinteinen poroerotuspaikka. Isokangas on ollut nykyisessä paikassa 1970-luvun lopulta lähtien. Edellisessä paikassa, noin 500 metriä lounaaseen, erotuspaikka oli varmasti jo 1930-luvulla, ehkä paljon aikaisemminkin. Uusi aita on vuodelta 2016.

lähteet:

Kallioluoman paliskunta ja Paliskuntain yhdistys 4.10.2016



kohteen nimi: **Penikkajoen eli Arapaisten mylly ja saha**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 403-878-4

kylä/k.osa: Hiltunen

tyyppi: teollisuus

ajoitus: 1918-1944

ajoitusselite: 1930

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Penikkajärvestä Iijärveen laskevaan jokeen v. 1930 rakennettu mylly ja saha. Paikalla on aiemmin sijainnut härkinmylly. Myllyn salvestyyppi, hakanurkka ja kattomuoto, aumattu yläläpe, ovat harvinaisia Kuusamossa. Jokimaisema.

Penikkajoen myllyn seinät ovat vielä pystyssä, katto on romahtanut.

arviointi:

MRKY 2015: H, R

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Jaakkola, Kirppula**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-404-24-4

kylä/k.osa: Imi

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajoitus: ei määritetty

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamossa Imijärven Vaaraperänlahden etelärannalla sijaitseva Jaakkolan eli Kirppulan tila on perustettu 1930-luvulla. Pihapiirissä on säilynyt vanhaa rakennuskantaa.

arviointi:

MRKY 2015: H, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Raatesalmen tila**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-406-47-9
kylä/k.osa: Kantokylä
tyyppi: sairaanhoito ja sosiaalihuolto
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Kunnalliskodin sairausosasto rakennettu 1930-luvulla. Psykiatrinen osasto 1958.
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Kunnalliskodin sairausosasto; 02 Psykiatrinen osasto VI; Johtajan asuinrakennus; Raatesalmen vanhainkoti;

historia:

Kohteen rakennushistoria alkaa vuodesta 1835, jolloin renki Johan Johaninpoika Jämsä eli Hägg perusti Pikkaraisen tilan maaherran luvalla kruunun uudistilaksi. Vuoden 1875 maakirjassa tilan nimeksi on vaihtunut Raatesalmi. 1876 Sakari Sakarinpoika Pikkarainen osti tilan valtiolta perintötilaksi. Hänen poikansa Olli ja Sakari Sakarinpoika Raatesalmi perivät osan tilasta 1887 ja ostivat osan äidiltään Anna Raatesalmelta. Vuonna 1905 Olli ja hänen puolisonsa Loviisa Raatesalmi myivät tilan Antti, Juho ja Kalle Vaaralalle. Puutavarayhtiö Ab Uleå Oy osti tilan heiltä 1914 ja vuokrasi sen kolme vuotta myöhemmin Sakari Raatesalmelle. Tammikuussa 1926 Kuusamon kunta osti tilasta puolet (1/12 manttaalia) kunnalliskodin perustamista varten, mikä tapahtui vuotta myöhemmin. Tilaan liitettiin vielä 1929 Lallusuo-niminen suo, jonka luovuttivat Jaakko, Reetta, Ulla, Aappo ja Antti Jokela sekä Lallusuo-niminen niitty, jonka kunta sai Ab Uleå Oy:ltä.

Kunnalliskodin pihapiirin rakennukset, kookkaan päärakennuksen (650 m²), varastorakennuksen ja karjarakennuksen suunnitteli rakennusmestari J. Karvonen v. 1926. Tyylipiirteiltään ne edustavat 1920-luvun klassismia, joka etsi muotokieltä suomalaisesta kansanrakennusperinteestä. Päärakennus erottuu muista empirekartanoihin vertautuvilla tyylipiirteillään, joita ovat aumakatto, 9-ruutuiset ikkunat ja nurkkien harkotusta jäljittelevät vaakalaudoitukset. Samassa yhteydessä ja samalla tyylillä Karvonen suunnitteli myös etäämmällä länsipuolella sijainneen mielisairaalarakennuksen, joka vaurioitui osittain tulipalossa v. 1954 ja rakennettiin ulkoasultaan uudenaikaiseksi onnettomuuden jälkeen (ks. kohde Raatesalmen ranta). Päärakennuksessa sijaitsevat hoidokkien huoneet, keittiö sekä ruokailu- ja rukoushuone. Varastorakennuksen eteläpään rakennettiin kaksi aittaa, joista toinen toimi liha- ja toinen vilja-aittana. Aittojen vieressä oli liiteri ja välikön jälkeen rakennuksen pohjoispäässä kalustovaja.

Kunnalliskodin sairausosasto (mielisairaalaosasto) liittyy vanhalle Raatesalmen tilalle vuonna 1927 perustetun Kuusamon kunnalliskodin - ns. vaivaistalon - rakennuskantaan. Se on rakennettu 1930-luvun alussa. "Kunnanhallituksen päätöksiä Raatesalmen osalta" -monisteen mukaan kunnalliskodin johtokunta teki esityksen sairaalarakennuksen rakentamisesta 27.10.1933. Esitys mielisairaalaosaston laajentamiseksi tehtiin 25.1.1934, ja mielisairaalaosaston laajentaminen 21.10.1935.

Sairausosaston piirustukset laati rakennusmestari J. Karvonen vuonna 1929. Hänen suunnittelemansa on myös varsinaisen vanhainkotirakennus vuodelta 1928. Alkuperäisessä sairaalarakennuksessa oli samoja 1920-luvun klassisin tyylipiirteitä kuin kunnalliskodin päärakennuksessa; näitä ovat mm. satulakatto, 6-ruutuiset ikkunat ja pystypeiterimavuoraus. Alkuperäisessä sairausosastorakennuksessa oli päärakennuksen tavoin myös klassismille tyypilliset lunetti-ikkunat ullakolla ja pylväskuistit (Kaila, Panu 1996). Vanhasta mustavalkoisesta valokuvasta päätellen rakennus oli alun perin punamullattu.

J. Karvosen piirustusten kopioista (ks. Lähteet) voi päätellä, että sairaalarakennus on ollut alun perin tarkoitus rakentaa kunnalliskodin pihapiiriin niin, että se olisi sijoittunut ns. Työnjohtajan rakennusta ja ulkorakennusta vasta päätä muodostaen neliöpuhan niiden ja päärakennuksen sekä karjarakennuksen kanssa. Hieman etäämmälle, sairausosaston nykyiselle paikalle on piirretty erillinen mielisairaalarakennus kävelypihoineen.

Noin puolet sairausosastorakennuksesta tuhoutui tulipalossa maaliskuussa 1954. Korjattu mielisairaalaosasto otettiin käyttöön aikaisempaa pienempänä 8.1.1955. Rakennuksen ulkonäkö muuttui: kuistit katosivat, samoin lunetti-ikkunat. Sisäänkäynti siirtyi päätyyn, rakennus maalattiin vaaleaksi ja ikkunat uusittiin. Mielisairaalaosasto toimi rakennuksessa siihen saakka, kunnes se siirtyi terveyskeskuksen alaisuuteen 1.1.1982.

Tyhjilleen jäänyt rakennus siirtyi nykyisille omistajille vuonna 2001 uuden mielisairaalaosaston (tässä rakennus nro 2) oston yhteydessä. Heillä on aikomus kunnostaa rakennus mahdollisesti asuinkäyttöön.

Uusi mielisairaalaosasto, nk. Psykiatrinen osasto VI, on valmistunut vuona 1958. Kunnalliskodin johtokunta antoi lausunnon kunnalliskodin sairaosaston rakentamisesta 22.9.1952, ja uuden mielisairaalaosaston luonnospiirustukset on päivätty 7.11.1954. Puuttuvat työpiirustukset hankittiin Maaseudun Keskusrakennustoimistolta 12.2.1957. Rakennuksen tiilet on suullisen tiedonannon mukaan tehty paikan päällä (vrt. Raatesalmen tilan karjarakennuksen tiilet). Rakennus oli alun perin ulkoverhiltään beige ja sokkeli vaaleanharmaa.

Rakennukseen ei ole tehty suuria remontteja tms., jotka olisivat muuttaneet sen ulkoasua; mm. ovet ovat alkuperäiset. Sisäpuolella on tehty muutoksia, mm. leipomon muuttamisesta keittiö-ruokailuhuoneeksi annettiin lausunto 15.3.1971 (Kunnanhallituksen päätöksiä Raatesalmen osalta –moniste). Inventointiaikaan kesäkuussa 2006 oli meneillään vesikaton maalaus grafiitinharmaaksi. Myös ovet ja sokkeli on tarkoitus maalata samalla värillä. Ulkoseinät aiotaan maalata kalkkimaalilla keltaiseksi.

Mielisairasosasto siirtyi terveyskeskuksen alaisuuteen 1.1.1982, mutta sen toiminta jatkui aina vuoteen 1999 saakka, jolloin osasto tyhjennettiin pääosiltaan. Kuusamon kaupunki päätti myydä rakennuksen tontteineen (n. 2000 m²) vuonna 2000, ja nykyiset omistajat ostivat sen vuonna 2001. He suunnittelevat rakennuksen kunnostamista majoitustiloiksi.

arviointi:

Vanhimmilta osiltaan 1930-luvun alusta peräisin oleva ja 1950-luvun puolivälissä uusittu vanha Kuusamon kunnalliskodin sairaosastorakennus, jolla on rakennushistoriallinen merkitys osana Raatesalmen rakennuskokonaisuutta, joka on Kuusamon harvoja sodasta säästyneitä rakennuskokonaisuuksia. Rakennuksella on lisäksi myös historiallista arvoa: se kertoo osaltaan Kuusamon vanhusten- ja sairaanhoidon, etenkin psykiatrisen hoidon, kehityksestä.

Vuonna 1958 rakennettu, alkuperäisessä asussaan säilynyt psykiatrinen hoitolaitos, jolla on rakennushistoriallisen arvon lisäksi historiallinen merkitys osana Kuusamon psykiatrisen hoidon kehitystä. Maisemallinen arvo molemmilla rakennuksilla on osana Raatesalmen alueen ajallisesti kerroksellista rakennuskokonaisuutta.

arviointi:

MRKY 2015; H, R, M

lähteet:

Kaila, Panu: Raatesalmen tila, Kuusamo. Kulttuurihistoriallinen arviointi 26.9.1996, Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto. Kuusamon kaupungin arkisto.
Karvonen, J: Kuusamon kunnankunnalliskotitalon mielisairaalarakennus, 1929 (?). Kopio piirustuksista. Kuusamon kaupungin arkisto.
Karvonen, J: Kuusamon kunnan kunnalliskotitalon tonttikartta. Kopio piirustuksista. Kuusamon kaupungin arkisto.
Kunnanhallituksen päätöksiä Raatesalmen osalta. Moniste, Kuusamon kaupungin arkisto.
Palosaari, Helena: Raatesalmen kunnalliskodin pihapiiri - Arvokas rakennettu kulttuuriympäristö. Poroposti 6/2000.
Raatesalmen alueen nykytilanne sekä käyttö tulevaisuudessa. Moniste, Kuusamon kaupungin arkisto.
[http:// www. wanharaatesalmi.fi](http://www.wanharaatesalmi.fi) (tark. 13.6.2006)

Suullista tietoa antaneet:

Jaana Finerus, omistaja 7.6.2006

Harri Karinen, omistaja 7.6.2006

Jussi Törmänen, naapuri, yrittäjä, Wanha Raatesalmi Oy 7.6.2006



kohteen nimi: **Kemilän entinen piirimakasiini**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 407-878-1
kylä/k.osa: Kemilä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: Siirretty nykyiselle paikalleen noin 1920, rakennus huomattavasti vanhempi
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuoden 1920 tienoilla Sirolasta siirretty makasiini, joka toimi laajan alueen yhteisenä jyvämakasiinina 1940-luvun loppupuolelle. Pärekatto on uusittu v. 1991.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

MRKY 2015: H



kohteen nimi: **Aution kesänavetta**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-421-7-6
kylä/k.osa: Kesäniemi
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Rakennettu 1900-luvun alussa
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vasaraperän kylässä Yli-Kitkan Naatikkalahden pohjoisrannalla sijaitsevan Aution talon pyramidikattoinen kesänavetta on rakennettu 1900-luvun alussa. Katon huipulla ollut tuuletuskanava on poistettu.

arviointi:

MRKY 2015: H, R



kohteen nimi: **Kesäniemi**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-409-2-24
kylä/k.osa: Kesäniemi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajotus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: asuinrakennus, idänpuoleinen; asuinrakennus, länsipuoleinen; otsallinen aitta; pyöröhirsilato; rantatörmän aitta; roskakatos; uusia autokatos; venevaja;

kuvaus:

Komealla paikalla rantatörmällä oleva ajallisesti kerroksellinen vanha pihapiiri, jota uudistettu paljon viime vuosina. Aidattu piha on rakennettu sora- ja nurmipintaiseksi ja valaistu modernein valaisimin. Pihapiiriin saavuttaessa on suurikokoinen uusi porttirakennelma.

Pihapiirissä on kaksi betoniperusteista maalaamatonta hirsipintaista neljän hirsikehän asuinrakennusta vastakkain. Molempiin on tehty uudistuksia, mm. huopakatteet ja sisäänkäyntikuistit tai -katokset. Ikkunatyypit on vanha 6-ruutuinen koristeellisin vuorilaudoin, valkeaksi maalattu.

Asuinrakennusten välissä on uusi betoniperusteinen vanhoista maalamattomista hirsistä tehty pärekattoinen autotalli, jossa on uudet valkoiset suuret ovet.

Rantatörmällä on kaksi maalaamatonta hirsipintaista huopakatteista aittaa. Niiden länsipuolella on pyöröhirsilato, jossa uusi huopakate. Rannassa on uusi venevaja. Rantaan vie rakennettu sorapintainen pihatie.

historia:

Kesäniemen tila on 1780-luvulla perustettu uudistila.

arviointi:

Ajallisesti kerroksellinen pihapiiri, jonka rakennuksia on muokattu viime vuosina.

Maakunnallisesti arvokas.

arviointi:

MRKY 2015: H, R



kohteen nimi: **Entinen Pohjoismaiden Yhdyspankin talo**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-411-124-9

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Pohjoismaiden Yhdyspankin toimitalo 1950-luvulta. Keskeisellä paikalla taajamakuvassa sijaitseva kaksikerroksinen rapattu tiilirakenteinen ja aumakattoinen liiketalo on rakennettu PYP:n tyyppipiirustusten mukaan. Rakennuksessa on kaksi tasakattoista lisäsiipeä.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Selkopitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi, 2006. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamon kaupunki.



kohteen nimi: **Kirkkokedon koulu**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-411-106-29

kylä/k.osa: Kirkkonkylä

tyyppi: opetus ja koulutus

ajotus: 1945-1974

ajoitusselite: 1950 / 1960 / 1970

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamon koulukeskuksen vanhin osa on vuonna 1950 valmistunut entinen kirkkonkylän kansakoulu, joka on jälleenrakennuskauden koulurakentamista edustava kaksikerroksinen rapattu kivirakennus. Koulurakennuksen suunnitteli arkkitehtitoimisto Lappi-Seppälä ja Martas. Kirkkonkylän kansakoulun erikoisuutena oli korkea tornimainen osa pääsisäänkäynnin yläpuolella.

Koulun pihapiirissä on kaksi saman ikäistä asuntolarakennusta. Koulukeskuksen neliöpihan täydensi vuonna 1960 kansalaiskouluksi valmistunut punatiilipintainen rakennus. Vanhaa kansakoulurakennusta on laajennettu 1970/1980-luvulla mm. koulukirjastolla vuonna 1975.

Kuusamon koulukeskuksen rakennuksilla on kirkon suuntaista Kitronintien näkymää rajaavana elementtinä tärkeä taajamakuullinen merkitys.

arviointi:

MRKY 2015: H, M, R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

Meimi Mäntyniemi: 120-vuotias Kirkkokedon koulu tarinoi. Kuusamo 1996.



kohteen nimi: **Kuusamon kaupungintalo**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-411-526-0

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: hallinto

ajotus: 1975-

ajotusselite: 1979

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

1970-luvun punatiiliarkkitehtuuria edustava kaupungintalo, jonka on suunnitellut arkkitehti Keijo Petäjä. Viereiset punatiiliset paloasema ja kirjasto muodostavat kaupunginkirjaston kanssa väljän, mutta yhtenäisen julkisten rakennusten ryhmän.

historia:

Keijo Petäjä (21. joulukuuta 1919 Kuortane – 1988) oli teoreetikkona ja suunnittelijana tunnettu suomalainen arkkitehti. Hänellä oli arkkitehtitoimisto yhdessä vaimonsa arkkitehti Marja Petäjän (s. 1923) kanssa.

Töitä:

- * Teollisuuskeskus, Eteläranta 10 (Viljo Revellin ym. kanssa), Helsinki, 1948
- * Keski-Suomen keskusammattikoulu (Marja Petäjän kanssa), Jyväskylä, 1951–1957
- * Lauttasaaren kirkko, Helsinki, 1958
- * Yhtenäiskoulu, Helsinki, 1962
- * Kunnantalo, Ilmajoki, 1965
- Ilkan kentän nähtävyydet, Ilmajoen Musiikkijuhlat
- * Kuusamon Kaupungintalo, Kuusamo, 1979
- * Maunulan Kansanasunnot Oy:n rakennusryhmä (Viljo Revellin kanssa), 1949–1953

arviointi:

MRKY 2015: R

lähteet:

Selkopitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi, 2006. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamon kaupunki.



kohteen nimi: **Kuusamon kotiseutumuseo, ulkomuseo**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 411-132-3

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1809-1863

ajotusselite: rakennukset 1800-luvun alusta 1940-luvulle

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Pulkkasen talo; 02 Rävän pirtti; 03 Navetta; 04 Talli-puoji; 05 Paja; 06 Pikkuaitta; 07 Jyväaitta; 08 Savusauna; 09 Isoaitta; 10 Vesimylly; 11 Riihi; 12 Lato; 13 Tuulimylly; 14 Nuottakota; 15 Pistokota; 16 Venekatos; 17 Pekan Villen pirtti;

kuvaus:

Kotiseutuyhdistys Kuusamo-seura ry:n 1960-luvulla perustama ulkomuseo, johon siirrettiin rakennuksia eri puolilta kuntaa vuosina 1962-1976 - ensimmäisenä Rävän pirtti, viimeisenä Pulkkasen talo. Pärehöylä siirrettiin museoon Raatesalmen tilalta 1990.

Pulkkasen talo toimi pitkään museon päärakennuksena, mutta 1990-luvulla museoalueelle siirrettiin Pekan Villen pirtti uudeksi pää- ja huoltorakennukseksi.

historia:

Kuusamon kotiseutumuseon perusti kotiseutuyhdistys Kuusamo-seura ry 1950-luvulla. Aluksi esineitä kerättiin kirkon kellarista vuokrattuihin tiloihin, mutta tavoitteena oli ulkomuseo.

Seurakunta vuokrasi seuralle tontin ulkomuseota varten Kitroninpuistosta, ja kartoittaja Ove Planting laati pihapiirin suunnitelman. Rakennukset siirrettiin alueelle eri puolilta kuntaa vuosina 1962-1976, ensimmäisenä Rävän pirtti, viimeisenä Pulkkasen talo. Lisäksi alueelle rakennettiin nuottakota, pistokota, saharenkut, lehtisuovan pohja, karhunloukku ja vinttikaivo. Pärehöylä siirrettiin museoon Raatesalmen tilalta 1990.

Kotiseutumuseon omistus siirtyi Kuusamo-seuralta Kuusamon kunnalle 1970-luvun lopulla.

Pulkkasen talo toimi pitkään museon päärakennuksena, mutta 1990-luvulla museoalueelle siirrettiin vielä yksi rakennus, Pekan Villen pirtti, toiminnallista käyttöä varten uudeksi pää- ja huoltorakennukseksi.

Museoalueella on kuvattu Juha-oopperaa 1978, mitä varten museon nuottakota rakennettiin, ja Mosku-elokuvaa 2002.

arviointi:

MRKY2015: R,M

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993

Pohjois-Pohjanmaan museot, toim. Terittu Pellikka, Pohjois-Pohjanmaan museo 1987

Museoita Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002

Kuusamon kotiseutumuseon Internet-sivut osoitteessa www.kirjastovirma.net/museot/kuusamo (5.9.2005)

Suullista tietoa antanut Pekka Pirhonen 19.9.2005.



kohteen nimi: **Kuusela ja Tyynelä**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 157-2, 416-1

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamojärven rannalla vierekkäin sijaitsevat kaksi tilaa, joiden rakennukset ovat lähes ainoat sodalta säästyneet Kuusamon kirkonkylällä. Kuuselan päärakennus on 1860-luvulta. Sodan jälkeen se toimi sairaalana.

Tyynelän läheisyydessä on 1940-luvun lopulla rakennettu hirs- ja lautarakenteinen kolmikerroksinen mylly, joka on alkuperäisessä asussaan edelleen toiminnassa. Myös koneisto on alkuperäinen.

Tyynelän luoteispuolella sijaitsee pienehkö hyväkuntoinen myllyrakennus (Vänrikintie 22, RN:o 305-411-157-27)

sekä kaksi kaunista pihapiiriä:

Toivontie 2 / Nurminiementie tai Vänrikintie (305-411-161-41)

Toivontie 3 (305-411-163-17)

Kuuselan eli Kuuselankartanon tila on kuusamossa Oulun läänissä Koillismaalla laajojen harju- ja drumliinikenttien alueella vesistön varrella.

Kuusamon kaupunki sijoittuu laakson pohjalle. Vanhat rakennusten paikat ovat alueella esiintyvien pienten selänteiden lakikohteissa.

Kuuselankartano on Kuusamonjärven Kirkkolahden rannalla. Luode-pohjoisosassa tila rajautuu Tyynelään ja koillisessa Nurminiemen tiehen. Kaakko-etelässä tila rajoittuu Kuusamon kaupungin omistamaan tilaan, entisiin Kuuselan tiluksiin. Länteen avautuu näkymä Kirkkolahteen.

Kasvillisuus

Vallitsevana tekijänä ympäristössä on sekametsäpuusto, jonka valtapuina ovat lehtikuuset sekä Tyynelän läheisyydessä haavikko tuomineen. Tilaan kuuluu pieni saareke, johon yhteys luhdan kautta. Hallitsevana on järvimaisema saarekkeineen ja lahtineen.

Kaavoitustilanne

Alueella on vahvistettu osayleiskaava v. 1990. Kohteen merkintä kaavassa on (S). Alueen peltoja on kaavassa merkitty niityksi ja kedoiksi. Kohteessa on yleiseen virkistyskäyttöön (VP) varaus.

Merkittävyys

Kohde on keskeinen historiallisten tapahtumien paikka.

Tilan päärakennus on luetteloituna kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteena historiallisin (H) ja rakennushistoriallisin (R) perustein.

Puutarha on osa laajempaa maisemakokonaisuutta ja vanhaa kulttuurimaisemaa.

luotu: 23.11.2006 psiipola viimeinen muutos: 30.12.2006 psiipola

historia:

Kuuselaan rakennettiin ensin pikkupuoli n. 1800 – luvun alkupuolella. Myöhemmin rakennettiin nykyinen päärakennus ja asukkaana oli vallesmanni Johan Stenberg 1860 -luvulla.

Seuraava varaesimies lukkari Johan Henrik Luoma (Mursu) asusti Kuusela ainoastaan kuolemaansa asti v. 1888. Vaimo Greta ja lapset myivät tilan metsäkauppojen yhteydessä v. 1894. Omistaja oli konsuli Leon Candelin Oulusta.

Tila vaihtoi nopeasti omistajaa useaan otteeseen päättyen v. 1914 Aktiebolaget Uleå osakeyhtiölle. Tänä aikana Kuusela asusti viimeinen Kuusamon Nimismies Henrik Imanuel Gutzen perheineen v. 1901 asti. Inspektori Aleksanteri Niskasaari sai vuokralaisena asuttavakseen Kuuselan tilan v. 1908 – 1945. Tänä aikana tila siirtyi Kajaanin Puutavara Oy:lle (=Kajaani Oy).

Pikkupuolen asukkaina oli palvelusväkeä aina toisen maailmansodan alkamiseen asti. Kuuselan pikkupuoli toimi myös isäntäväen lasten hoitopaikkana, jonne lastenhoitajat saapuivat tarvittaessa lapsia kaitsemaan.

Toisen maailmansodan aikana Kuusela oli saksalaisten tukikohtana. Sodan loputtua Kuusela oli toiminut sodasta palaavien majapaikkana, kunnes valtion toimesta perustettiin tilapäinen siirtoväensairaala Kuuselan päärakennukseen v. 1945. Sairaanhoidaja Mirja Suomalainen asui potilaiden kanssa päärakennuksessa. Pikkupuolen tiloissa toimi v. 1945 apteekki sekä asui apteekin henkilökuntaa proviisori Muisto Toivanen ja farmaseutti Vieno Ahonen.

V. 1946 kirkkoherran virastoksi kunnostettiin pikkupuoli ja pastorit Ossi Ylimaula ja Antti Poukkula asuivat rakennuksessa. Kuuselan päärakennuksesta sairaalan siirryttyä toisaalle pastori Ossi Ylimaula siirtyi asumaan perheineen rakennukseen aina v. 1948 asti.

Kuusamon pitäjän kartassa v. 1904 Kuuselan pihapiirissä on 2 asuinrakennusta, talli, 2 rakennusta nykyisen navettarakennelman kohdalla vastakkain. Rakennusten väliin on piirretty pystyaitakuja, joka jatkuu koilliseen ja päättyy laajempaan aitaukseen. Aita jatkui aina naapureiden aitoihin asti. Pystyaita rakennettiin perinteisistä materiaaleista "suomännyistä" ja katajasta. Pystyaidan materiaalina olivat n. 2 m pitkät männyin riu'ut rakentuen vinosti vasemmalta oikealle. Maahan ulottuva osa oli hiillostettu puun pinnasta estämään nopean lahoamisen. Katajanoksat lämmitettiin nuotiossa ja punottiin sidokseksi aitaloppiin. Veräjän kohdalla oli ns. "riukuaita", joka oli vaakasuorassa olevia liikuteltavia männynriukuja. Lisäksi kartalla on 2 pienempää rakennelmaa näiden 2 rakennuksen pohjoispuolella. Pikkupuolen päässä on vielä nykyisin kaivo, joten oletettavaa on, että kaivo on kartassa esiintyvä rakennelma.

Yleinen tie tuli Tyynelästä sekä toinen tie rannasta rakennusten päätyyn. Päärakennuksen ja pikkupuolen välistä pihan poikki tallin pohjoispuolelta yleinen tie jatkui kohti Nurminiemeä. Kuuselan peltojen ympärille oli rakennettu pystyaita suojaamaan pihapiiriä metsässä laiduntavilta koti- sekä petoeläimiltä. Myös pellon reunalla on karttaan merkitty 2 latoa, jotka ovat oletettavasti edelleen paikallansa.

Kartassa on myös päärakennuksen takana Kuusamonjärven puolella aidattu alue. Kohteessa oli ns. ruusutarha istutuksineen. Lauta-aitaus on myös nähtävissä v. 1905 Kuusela ja Tyynelää esittävässä postikortissa. Pihapiiriin kasvillisuuteen kuului hyöty- ja koristekasveja.

Ote kartta osasta Kuuselan tilan nro 157 tiluksia kertoo v. 1951 – 1961 isojaossa Kuuselaan kuuluneen Tyynelä, Kantola sekä Katajaketo. Kartassa pihapiirissä on ollut 2 asuinrakennusta, iso navetta "ristinavetta" ja talli sekä 5 latoa. Nurminiemeen johtava yleinen tien oli jakautunut pikkupuolen takana kulkien pikkupuolen länsipäädystä pihapiiriin. Toinen tiehaara oli jatkunut pikkupuolen pohjoispuolelta kahden ladon välistä suuntautuen navetan taakse. Navetan takana tie jälleen haarautui kahteen suuntaan Lauttalamelle ja Nurminiemelle. Pihapiiriin oli edelleen tie rannasta.

Päärakennuksen taakse Kirkkolahden puolelle karttaan on piirretty koristekasvialue.

Isojaon aikana Kuuselan tilan poikki Nurminiemeen tehtiin ehdotus uudelle tielinjaukselle, joka on toteutunut myöhemmin.

Pihapiiristä on purettu tallirakennus ja 2 latoa navetan takaa sekä pienennetty navettarakennusta Kajaani Oy:n omistuksen aikana. Tänä aikana rantaan on rakennettu saunarakennelma ja maakellari pikkupuolen luoteispäähän. Ympäristössä on ollut useampi kaivoja.

Päärakennus on ollut asumattomana v. 1996 asti. Pikkupuoli on ollut Kajaani Oy:n virkistyskäytössä koko omistuksen ajan.

Eeva Heikkilä ja perheen lapset omistavat nykyisin Kuuselan tilan ja nimeksi on muutettu Kuuselankartano v. 1988. Eeva ja edesmenneen Kalevi Heikkilän toimesta asuinrakennuksiin on tehty peruskorjaus. Päärakennuksen entisöinti valmistui v.1996. Pikkupuolen ja rantasaunan rakennustoimenpiteet saatiin päätökseen v. 2006.

Alueelle on vedetty v. 1996 yhdyskuntatekniikkaa, kuten puhdasvesi ja viemäröintilinjat. Sähkö ja puhelinyhteys oli Kajaani Oy:n aikana vedetty.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M



kohteen nimi: **Liikekeskus Kauppakulma**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1975-

ajotusselite: 1983

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Postmoderni pieni kauppakeskus, joka täydentää onnistuneesti ympäristöään. Kauppakulman on rakennuttanut Kuusamon Osuuspankki ja suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Juha Paldanius Oy.

arviointi:

MRKY 2015: R

lähteet:

Selkopitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi, 2006. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamon kaupunki.



kohteen nimi: **Noukavaara**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-411-101-14 ja 102-16
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Useiden perinteisten rakennusten muodostama tiivis taloryhmä viljelysaukealla.

Noukavaaran tila on kuulunut Ervastian suvulle ainakin 1750-luvulta lähtien. Pihapiiri on ollut aiemmin umpinainen: kolme asuinrakennusta ja kaksi navettaa. Kaksi säilynyttä asuinrakennusta ovat 1800-luvulta: Noukavaara ja Pellonpää. Läpiajettava puuleikkauksin koristeltu talli- ja puojirakennus on vuodelta 1788, holvattu pärekattoinen maakellari 1800-luvun lopulta. Pihapiirissä uutta rakentamista: kaksi asuinrakennusta 1900-luvun lopulta ja kaksi betonitiilinavettaa 1950-luvulta.

Nykyisin Noukavaaran tila on jaettu useampaan tilaan ja vanhan pihapiirin rakennukset kuuluvat kolmeen eri tilaan.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.

arviointi:

MRKY 2015: R, M



kohteen nimi: **Oivangin mylly**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 411-107-41
kylä/k.osa: Kirkonkylä
tyyppi: teollisuus
ajoitus: 1945-1974
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Oivangin mylly sijaitsee Singerjärvestä Oivanginjärveen laskevassa Kotijoessa, kauniissa jokimaisemassa. Paikalla on ollut alun perin vuonna 1923 rakennettu härkinmylly, joka tuhoutui tulipalossa ja v. 1946 paikalle rakennettiin uusi mylly. Oivangin myllyrakennus on pidetty hyvässä kunnossa. Myös osa Kotijoen patorakennelmista on vielä hyvässä kunnossa.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

Seppo Ervasti ja Yrjö Vasari: Kuusamon historia. Kuusamo 1978.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Porkkatörmän museo**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-411-351-9

kylä/k.osa: Kirkonkylä

tyyppi: kulttuuri

ajotus: 1918-1944

ajotusselite: 1940, 1947

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 18 Porkkatörmä;

kuvaus:

Porkkatörmä kuuluu Kuusamon kotiseutumuseoon ulkomuseon ohella (ks. Kuusamon kotiseutumuseo), välimatkaa on noin puoli kilometriä. Kohteeseen kuuluu yksi rakennus ja sen omistaa Kuusamon kaupunki. Rakennuksessa on museon pysyviä ja vaihtuvia näyttelyitä sekä varastot. Esillä on mm. Kuusamon kirkonkylän 1930-luvun pienoismalli. Pihalla on uudehko esiintymislava, jossa mm. pidetään yhteislaulutilaisuuksia.

Porkkatörmä on näyttävä funkis-tyylinen kivitalo ja ainoa ennen sotia rakennettu rakennus Kuusamon keskustassa.

LÄHIYMPÄRISTÖ: Porkkatörmä sijaitsee Kuusamon keskustassa melko lähellä kirkkoa, Torankijärven rantatörmän päällä. Rakennusta ympäröivät vanhusten palvelukodin rakennukset ja asuinkerrostalot, joiden välistä pihaan on kulku. Rantatörmä on numikkoa, alhaalla on urheilukenttä, järvi näkyy pihaan. Pihassa kasvaa suuria kuusia ja pari pensasryhmää.

SÄILYMEDELLYTYKSET: Aktiivinen käyttö auttaa rakennusta säilymään. Pientä kunnostusta on suunnitteilla. Ilkivallasta on ollut haittaa.

LUETTELOINTIPERUSTE: Kuusamon keskustan vanhin rakennus, joka edustaa 1940-luvun funkista ja on julkisivuiltaan säilynyt hyvin alkuperäisessä asussaan.

historia:

Kuusamossa oli 1930-luvulla suuri tarve lastensairaalalle, koska siellä alle yksivuotiaista lapsista menehtyi yli kolmannes (läänin keskiarvo oli 14 %). Suomen Punaisen Ristin Oulun Piirihallitus osti Kuusamon seurakunnalta tontin Torankijärven rannasta, ja lastensairaalan piirustukset tilattiin helsinkiläiseltä arkkitehdiltä Yrjö A. Waskiselta. Rakentaminen aloitettiin 1941.

Lahjoituksena saatiin rakennustarvikkeita Ruotsista ja rahaa puutavarayhtiöiltä, Kuusamon kunta ja Vapaan huollon Oulun läänintuomikunta tukivat hanketta ja suomalaiset ja saksalaiset joukko-osastot avustivat. Rakentaminen edistyi jatkosodan vuoksi kuitenkin hitaasti, ja sairaala valmistui keväällä 1944.

Jo samana syksynä pakenevat saksalaiset tuhosivat rakennuksen, jäljelle jäi vain seinät. Sairaala korjattiin kuitenkin nopeasti. Tuulikaapissa oleva kyltti kertoo, että YK:n jälleenrakennusta tukenut UNRRA-rahasto (1943-47) "avusti tätä rakennustyötä". Rakennukseen sijoitettiin tilapäisesti Kuusamon aluesairaala.

Syksyllä 1950 rakennuksessa aloitti toimintansa Kuusamon, Taivalkosken ja Pudasjärven yhteinen 40-paikkainen lastenkoti. Se toimi 1974 asti, ja rakennus siirtyi Kuusamon kunnan omistukseen. Siihen sijoitettiin päiväkoti, joka toimi tiloissa 1985 asti.

arviointi:

Rakennushistoriallisesti, historiallisesti ja maisemallisesti arvokas kohde. Rakennuksen tarkempi kulttuurihistoriallinen arvo on merkitty Arviointi-kohdassa.

arviointi:

MRKY 2015: H, M, R

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet 1-3, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993:

Museoita Pohjois-Pohjanmaalla, toim. Päivi Haapasaari, Pohjois-Pohjanmaan museo 2002

Kotiseutumuseon Internetsivut osoitteessa www.kirjastovirma.net/museot/porkkatorma (5.9.2005)

Suullista tietoa antanut Pekka Pirhonen 19.9.2005.



kohteen nimi: **Elehvä (Rajala)**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-32-1
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Elehvän erämaatalo sijaitsee Kuusamon kunnan Kuolion kylässä, Iso-Elehvänjärven länsirannalla sijaitsevan Kauhamovaaran rinteellä. Alue on vanhaa lappalaisten asuinalueita. Elehvän tila on esimerkki alueelle tyypillisestä vaara- ja yksinäisasutuksesta. Harmaiden hirsirakennusten muodostama pihapiiri on mahdollisesti Kuusamon edustavin selkostalon pihapiiri. Rakennukset on säilytetty lähes entisellään ilman ulkoisia muutoksia, aitta ja sauna on siirretty pihapiiriin Taivalkosken Suuvasta 1960-luvulla.

arviointi:

MRKY 2016: R, H, M



kohteen nimi: **Kerttula**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-106-2
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Penttilänvaaralla sijaitsevan Kerttulan tilan pohjoispohjalaistyylinen asuinrakennus on rakennettu kahdessa osassa. Vanhempi osa on valmistunut vuonna 1932 ja nuorempi osa vuonna 1959. Päärakennuksen lisäksi pihapiirissä on 1950-luvulla rakennettu navetta, aitta/puojirakennus vuodelta 1930 sekä 1800-luvulla rakennettu vilja-aitta.

arviointi:

MRKY 2015: M, R



kohteen nimi: **Korpua**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-28-9
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1722-1808
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamon Kuolion kylän Korpuajärven länsirannalla sijaitse Korpuan tila edustaa koillismaalaista vesistön läheisyydessä sijaitsevaa yksinäisasumusta.

Alueelle tyypillisessä pihapiirissä rakennukset kiertävät neliskulmaisen tontin sivuja väljäkkönä ketjuna. Korpuan vanha tuparakennus 1700-luvun lopulta. Uudempi asuinrakennus on valmistunut vuonna 1964 ja sen laajennusosa vuonna 1974. Varsinaisesta pihasta hieman sivummalla on kaksi 1800-luvulla rakennettua aittaa, lato, navetta 1960-luvulta ja riihi 1800-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015: H, R



kohteen nimi: **Kuikka**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-84-31
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Asuinrakennukset 1880- ja 1930-luvuilta
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuikan pihapiiri sijaitsee Kurkijärven läntisimmässä osassa Kuikkaniemessä. Se on hyvin perinteisen asunsa säilyttänyt pihapiiri, jonka asuinrakennukset ovat 1880- ja 1930-luvuilta, talousrakennukset 1900-luvun alkupuolelta ja vilja-aitta 1800-luvulta. Pihapiirin ympärillä on viljelymaisema järvinäkymän.

arviointi:

MRKY 2015: M, R

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Käyrä (Hyrkäs)**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-170-2
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kuusamossa Kuolion kylässä, Haapalammen rannalla kohoavan Käyrävaaran rinteellä sijaitseva Käyrän eli Hyrkkään tila on 1800-luvulta peräisin oleva pihapiiri. Tila edustaa tyypillistä vaara- ja yksinäisasutusta vesistön läheisyydessä. Käyrän hirsirunkoisten asuinrakennuksen ja aittojen ympärillä levittäytyvät pienet peltoalueet ja niiden ympärillä avautuvat laajat erämaat. Käyrän rakennuksiin on tehty muutoksia.

arviointi:

MRKY 2015: M, H



kohteen nimi: **Laitela**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-103-0
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Laitelan tila sijaitsee Penttilänvaaran laella. Pihapiirissä on vanha asuinrakennus, joka on rakennettu 1850-luvulla ja siirretty pihan toiselta puolelta nykyiselle paikalleen vuonna 1906. Pihapiirissä on lisäksi uudempi asuinrakennus 1950-luvulta (laajennettu 1974), navetta vuodelta 1964, talli/puojirakennus 1900-luvun alusta sekä aitta vuodelta 1906.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M



kohteen nimi: **Niittytammet (Ruunansalmen niittytammi)**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Kuolio

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Soiden tammeaminen eli patoaminen niittykäyttöön alkoi Kuusamon alueella 1700-luvun puolivälin jälkeen. Patoamisella saatiin routa sulamaan noin kuukautta aikaisemmin ja padotusaikana vesi mädätti suokasvillisuuden ja lannoitti suot heinäviksi niityiksi. Tammeamisessa suosta lähtevään laskupuroon rakennetaan puunrungoista poikittainen seinämäinen pato eli ns. tammi. Pukkien varaan laitetaan poikittain puita, joita vasten asetellaan kelleksiä suolle päin viistoon ja tiivistetään hyvin kuntalla ja sammalella. Elokuun lopulla tammi tukitaan veden keräämiseksi suolle ja seuraavana vuonna tammi aukaistaan ennen kevättulvaa.

Niittytammiä tunnetaan Kuusamon alueelta useita mutta suurin osa niistä on tuhoutunut aikojen kuluessa.

Kuusamon kaakkoisosassa sijaitsevan Tammelan kylän alueella on sijainnut ainakin kaksi niittytammea:

- Värtönjoen niittytammi
- Yli-Säynäjäluoman eli Mattilan niittytammi (ei ole enää maastossa näkyvillä)

Lisäksi niittytammiä on ollut ainakin Närängänvaaran ja Kallioluoman välillä, Näätäjoessa Iivaaran itäpuolella, Särkijoessa Poussussa, Isolehdonsuon niittytammi Lämsänkylässä, Ylimmäisen Kalliolammin niittytammi Lämsänkylässä ja Purnun niittytammi Iso-Purnun ja Takalammen välisessä Ruunansalmessa.

arviointi:

MRKY 2015: H

lähteet:

J. Juhani Kortessalmi 1975: Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970. Kuusamon historia II. Kuusamo 1975.

Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma, Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Seppälä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-425-122-4
kylä/k.osa: Kuolio
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Talonpoikainen pihapiiri, jossa on päärakennus 1800-luvulta. Talli ja riihi on siirretty paikalle 1900-luvun alussa. Lisäksi pihapiirissä on aitta ja sauna.

lähteet:

Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Näränkä**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-426-37-13
kylä/k.osa: Kurvinen
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajotus: 1945-1974
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvas:

Närängän erämaatila rakennuksineen toimii Närängän luonnonmetsien alueen sydämenä. Närängän erämaatila toimii luonto- ja perinnekohteena, jossa esitellään tilaa ympäröivää luontoa ja suojelualueita sekä luontaistaloudessa eläneen selkostalon elämää ja siihen liittyviä toimia.

Näränkävaaaran luoteispäässä sijaitsevan Närängän tilan rakennukset poltettiin talvisodan syttyessä. Tilan isäntä rakensi pihapiirin rakennukset uudelleen 1940- ja 1950-luvuilla. Tilan rakennukset edustavat sodanjälkeisen jälleenrakennuskauden rakennustapaa.

Närängän ensimmäinen asukas on ollut Risto Kyllinen (s. 1788). Hän muutti Pudasjärveltä Kuusamon Penttilänvaaralle ja asui siellä vuodet 1816-1825. Vuonna 1826 hän muutti Kallioluomajärven Vuoriniemeen, jossa asui vuoteen 1841 saakka, josta tuona vuonna muutti Näränkävaaaraan ja perusti sinne uudistilan. Risto Kyllisen toiseksi vanhin poika Paavo Kyllinen (s. 1819) tuli isännäksi isänsä kuoleman jälkeen. Paavo kuoli 1887 ja isännäksi tuli vanhin poika Eljas Kyllinen. Eljaksen aikana vaarassa alkoi tapahtua. Perimätiedon mukaan Eljas oli ostanut velaksi hevosensa ja osa tästä oli jäänyt maksamatta. Niinpä Närängän tila joutui pakkohuutokauppaan, jolloin Eljaksen perhe hajotettiin ja osa lapsista myytiin huutolaisiksi. Eljas muutti vaimonsa, nuorimman lapsensa Arvin sekä tyttärensä lidan kanssa noin kolme kilometriä itään, Kaartojärven rannalle valtionmaalle, jossa viettivät seuraavan talven kodassa.

Virallisten asiakirjojen (lainhuudatus) mukaan Eljas Näränkä oli velkaa talollinen Sakari Siikaluomalle 12.12.1898 tapahtuneesta kaupasta 142 markkaa ja 13 penniä. Sakari Siikaluoma haki ja sai velalleen myönteisen päätöksen Oulun läänin kuvernööriltä 7.8.1902. Kuusamon tuolloinen nimismies Wilander määräsi pakkohuutokaupan pidettäväksi 17.2.1903, talokas Sakari Siikaluoman saamisen johdosta. Huutokaupassa Näränkä -nimisen tilan, joka oli kooltaan 1/12 osaa manttaalista, osti metsänhoitaja Edvard Leopold Sandman. Ostohinta oli 1000 markkaa. Sandman myi tilan 1911 toiminimi Uleåborgs Sägverks Aktiebolagetille. Kauppahinta oli 15 000 markkaa. Eljas asui vuoteen 1916 Närängässä, vaikka ei ollut omistanut tilaa enää kolmeentoista vuoteen. Mahdollisesti hänellä on ollut vuokrasopimus tilan varsinaisten omistajien kanssa, kuten oli Alatalon mäkkituvalla. Eljas ei kuitenkaan hoitanut vuokratulojaan ja niinpä syksyllä 1916 Eljas väkisin häädettiin kodistaan ja perhe hajotettiin. Kuten jo edellä on kerrottu hän muutti Kaartojärvelle ja asui kodassa ensimmäisen talven. Reino Kyllinen kertoi, että Eljas meni samana talvena Muurmanniin töihin. Siellä Eljas oli joutunut riitoihin häneltä kellon varastaneen kiinalaisen kanssa. Riidan päätteeksi Eljas kurikoi kiinalaisen hengiltä ja joutui muutamaksi kuukaudeksi Aurajoen vankilaan. Vankilasta palattuaan hän rakensi Kaartojärven rannalle torpan, joka sai nimekseen Harju. Viranomaiset (Metsähallitus) yrittivät useasti häätää asukasta pois, mutta Eljas oli sitkeä eikä lähtenyt minnekään. Sitkeys palkittiin ja hänelle erotettiin 1932 oma tila valtionmaista. Eljas Kyllinen kuoli vuoden 1932 syksyllä.

historia:

Eljas Kyllinen on aikoinaan ollut aikamoinen persoona. Hyvin taitava käsistään ja myös muilta taidoiltaan. Kerrotaanpa Eljaksen osanneen noitua mm. vihamiehensä karjan metsänpeittoon. Lisäksi häneltä on tultu hakemaan apua erilaisiin sairauksiin ja vaivoihin niin eläimille kuin ihmisille. Vielä kerrotaan Eljaksessa olleen myös ”pyromaaniin” vikaa, sillä metsässä kulkiessaan hän saattoi tuikata ohikulkiessaan jonkun kankaan palamaan. Eljaksen sisko Madleena Kyllinen (s. 1864) oli piikana Salmelan talossa Kurvisenkylällä. Samassa talossa oli renkinä Juntusrannalta (Suomussalmi) kotoisin oleva Juho Juntunen (s. 1863). He menivät

vihille vuonna 1890 ja muuttivat mäkitupalaisiksi Näränkävaaaraan. Alemmaksi rinteeseen he rakensivat torpan, jota ruvettiin kutsumaan Alataloksi ja emätilaa Ylätaloksi. Eljaksen menetettyä tilansa pakkohuutokaupassa, jatkoivat Juho ja Madleena elämäänsä uuden omistajan vuokralaisina. Juho Juntunen kuoli 1912 ja taloa jäi isännöimään leski Madleena Juntunen.

Madleenan poika Otto meni naimisiin 1928 ja ilmeisesti väkeä alkoi olla Alatalossa liikaa, joten samana vuonna livari ja Amalia (Madleenan tytär) Määttä muuttivat kolmen lapsensa kanssa Ylätalon pihapiiriin, joka oli ollut autiona noin 12 vuotta. Eljaksen aikoinaan asuma talo oli jo rapistunut, joten he rakensivat pienen pirtin Alatalon puojista. Taas oli tilalla kaksi taloa asuttuna, tosin molemmat vuokralalla. Otolla ja livarilla oli 30-luvulla riitaa niittyjen nautinnasta ja yritettiin livaria kerran

Oton toimesta

jopa häättää talostansa.

Talvisodan sytyttyä suomalaiset polttivat kaikki rakennukset, joita oli tuolloin kahdessa pihapiirissä noin 20 kappaletta.

Sodan jälkeen Otto muutti, Hoikkajärven rantaan rakentamaansa taloon. livari palasi Näränkään ja rakensi talon uudelleen alkuperäiselle paikalleen. Isonjaon jatkuessa 50-luvun alussa livari sai lunastaa tilan itselleen. Näin Näränkä oli jälleen palannut suvun omistukseen. livari Mäntysola (nimen muutos 1954) myi tilan juuri ennen kuolemaansa Rauma Repolalle vuonna 1970.

Ympäristöministeriö osti tilan Ensolta ja luovutti sen Metsähallitukselle 5.1. 1998.

Viimeisen isännän livarin kaksi lasta ovat vielä elossa. Sekä heiltä että Eljaksen tyttärenpojalta (jonka Eljas kasvatti), on saatu suuri määrä tietoa tilan elämästä, josta tässä on vain pieni raapaisu.

LÄHDE: <http://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1795>

arviointi:

MRKY 2015: H, M



kohteen nimi: **Korhonen (Ylä-Korhonen)**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-413-35-31

kylä/k.osa: Maanselkä

tyyppi: maa- ja metsätalous

ajotus: 1864-1917

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Ylä-Korhosen pihapiiri sijaitsee Kuusamon Kurkijärven pohjoisrannalla sijaitsevalla Korhosenniemellä. Ylä-Korhosen pitkä asuinrakennus on rakennettu kahdessa osassa: vanhempi osa on 1800-luvulta ja nuorempi osa on 1900-luvun alkupuolelta. Rakennuksessa toimi Maanselänkylän koulu 1930- ja 1940-luvuilla. Pihapiirissä on asuinrakennuksen lisäksi navettarakennus sekä aitta, joka on rakennettu 1840-luvulla.

historia:

Kuusamon lounaisosassa sijaitseva pitkä ja kapea Kurkijärvi on vanhaa saamelaisaluetta. Useita kilometrejä pitkän Kurkijärven ympärille muodostui suomalaisasutusta jo 1600-luvulta alkaen. Kurkijärven ensimmäiset pysyvät suomalaisasukkaat olivat Pauli ja Heikki Tuuliainen, jotka perustivat uudistilan Kurkijärven rantaan jo vuonna 1688. Paltamolainen Lauri Kaikkonen asettui Tuuliaisilta autioksi jääneeseen taloon vuonna 1702.

Kurkijärven tila jaettiin kolmeen osaan 1760-luvulla Pauli, Matti ja Juho Veteläisen kesken. 1800-luvun alkuvuosien Kuusamon seurakunnan rippikirjassa on Juho Veteläisen talon nimenä Korhonen.

Kurkijärven alueen vanhoja tiloja ovat Kuillaniemi, Kaarela, Kestilä, Ylä- ja Ala-Korhonen, Kaikkonen ja Salmela.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Rautio (Rinteelä)**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-413-36-6
kylä/k.osa: Maanselkä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1840-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kurkijärven pohjoisrannan Korhosenniemellä sijaitseva Raution eli Rinteelän asuinrakennus on aikoinaan kuulunut Ylä-Korhosen talouskeskukseen. Hirsirunkoinen asuinrakennus on rakennettu 1840-luvulla.

arviointi:

MRKY 2016: M, R

lähteet:

Selkospitäjästä luonto- ja matkailukaupungiksi. Kuusamon kulttuuriympäristöohjelma. Kuusamo 2006.



kohteen nimi: **Vihtaniemi**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 415-9-9
kylä/k.osa: Poussu
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Soivionjärven rannalla sijaitseva paikkakunnalle tyypillinen päärakennus on vuodelta 1906 ja siinä on erityisen suuri pirtti. Lähiympäristössä ja pihapiirissä on hyvin säilyneitä maatalouden rakennuksia. Aitat ovat ilmeisesti 1800-luvun alkupuolelta samoin kuin pihapiirin ulkopuolella oleva tuohikattoinen rakennus, joka on tilan vanhinta rakennuskantaa. Riihi, kaksi olkilatoa ja kaksi heinälatoa lienevät 1900-luvun alusta. Rannassa nuottakota.

Pihapiirin ulkopuolella on pystöaitaa ja peltoaukean latomaisema.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Hotelli Rukahovin 1. osa**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Ruka

tyyppi: liike-elämä ja kaupankäynti

ajotus: 1945-1974

ajotusselite: 1963

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Rukatunturi hiihtokeskuksineen on yksi Kuusamon suosituimmista ja keskeisimmistä matkailukohteista. Kuusamon Ruka on osa suomalaista hiihdon historiaa, sillä siellä sijaitsee Suomen vanhin hiihtokoulu, joka on perustettu vuonna 1956. Jo 1930-luvulla suunniteltiin Rukan hyödyntämistä talvimatkailussa: suunnitteilla oli murtomaahiihtoreitti Sallatunturi-Ruka-Kuusamon kirkonkylä. Toinen maailmansota tuli kuitenkin väliin. 1930-luvulla saapui Suomeen myös uusi villitys: mutkamäenlasku. Aluksi tätä Kanadasta tuotua lajia harrastivat vain harvat hiihtäjät. Jo vuonna 1936 ilmestyi kuitenkin myös ensimmäinen alan opaskirjanen: "Mutamäenlasku Suomessa". Sen kirjoittaja Martti "Make" Uosikkinen oli paremmin tunnettu kahden olympiamitalin telinevoimistelijana, ja hän oli sattumalta myös yksi Rukan rinteiden puuhamiehiä.

Ennen oikeita laskettelurinteitä Rukallakin hiihdettiin muuten vaan mäkeä alas. 1950-luvulla tehtiin niin sanottu isojaako, jossa Rukan alueesta suurin osa jäi valtion omistukseen. Isojaon myötä Kuusamoon saapui joukko maanmittausinsinöörejä, joiden joukossa oli diplomi-insinööri Kalevi Routala. Hän teki aloitteen ensimmäisen rinteiden raivaamiseksi ja haki suullisen luvan metsänhoitajilta. Kun rinne oli saatu laskettavaan kuntoon, oli aika saada oppia laskettelusta. Tätä varten koottiin joukko, joka suuntasi opintomatkalle Ruotsin Åreen, ja pian Suomen ensimmäinen hiihtokoulu oli saanut alkunsa. Suuri askel kohti nykyaikaista laskettelua oli hiihtohissi, joka saatiin aikaan vuonna 1957. Vastaperustettu Kuusamon Erä-Veikkojen pujottelujaosto teki suurtyön ja hankki Rukalle itävaltalaisen Stemag KSL 604 -hissin.

Rukatunturi Oy:n perustava kokous pidettiin ravintola Royalissa Helsingissä lokakuussa 1962. Hotelli Rukahovin rakentaminen aloitettiin pikimmiten ja Rukahovi valmistui juuri sopivasti seuraavan vuoden talvikauden kynnyksellä. Sen avajaisia juhliittiin 15.12.1963. Hotellissa oli vain 12 huonetta, satapaikkainen ravintola ja aurinkoterassi. Jo vuonna 1964 huoneita rakennettiin kuitenkin 20 lisää.

Rukan ensimmäiset talvikisat pidettiin keväällä 1964. Kisoja varten rakennettiin mm. Suomen suurin hyppyrimäki, joka oli silloin Euroopassakin kuudenneksi suurin.

arviointi:

MRKY 2015: R, M, H

lähteet:

<http://archinfo.fi/2014/05/vaitos-lapin-matkailurakentamisesta/> (12.1.2015)



kohteen nimi: **Lossitupa**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus:
kylä/k.osa: Ruka
tyyppi: liikenne
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1933
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Vuonna 1933 valmistunut lossimökki on Oulangan tutkimusaseman pihassa Oulankajoen rantatörmällä. Rakennusta on korjattu majoituskäyttöön paremmin soveltuvaksi (sisä-wc, sähkölämmitys ja -valaistus).

arviointi:

MRKY 2015: H, M

lähteet:

Suunnittelija Elina Kolppanen
Metsähallitus - Pohjanmaan luontopalvelut
Oulangan Luontokeskus
Liikasenvaarantie 132
93999 KUUSAMO
elina.kolppanen@metsa.fi

Oulanka – kuohujen keskeltä kansallispuistoksi s.33,



kohteen nimi: **Oulangan kansallispuiston luontokeskus**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Ruka

tyyppi: vapaa-aika ja matkailu

ajotus: 1975-

ajoitusselite: 1988

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Arkkitehtitoimisto Laatio Oy:n suunnittelema Oulangan kansallispuiston opastuskeskus valmistui 1988 ja sitä korjattiin ja laajennettiin vuonna 2002.

arviointi:

MRKY 2015: R, M

lähteet:

<http://www.laatioark.fi/projektit/luontokeskukset-2/oulangan-kansallispuiston-opastuskeskus.html> 13.1.2014

Laatio Pekka. Oulangan kansallispuiston opastuskeskus. Puu-lehti 1995/2



kohteen nimi: **Lotvola**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-416-44-2
kylä/k.osa: Rukajärvi
tyyppi: asuinrakentaminen
ajoitus: 1864-1917
ajoitusselite: Suur-Kuusamon kartta vuosisadan vaihteesta, jossa Lowolan talo
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: aitta; konesuoja/lato; luhtiaitta; päärakennus; sauna;

kuvaus:

Kangerjärven ja Sikualammen välissä Lotvolanniemessä oleva vanha komea pihapiiri, jossa näkyvissä perinteinen hirsirakentamistapa. Pihapiirissä ei asuta. Talon nimi näkyy vuosisadan vaihteen kartassa Lowolana (ks. lähde).

Päärakennusta vastapäätä on luhtiaitta, Kangerjärven rannan puolella pienempi kaksiovinen aitta ja sen takana sauna. Pellolla pihapiirin ulkopuolella entinen konesuoja trektorille.

Päärakennus hieno ja koristeellisesti detaljoitu, mm. ikkunat. Päärakennus maalaamaton, kunto hyvä (peltikatto). Viehättävä mm. mutterikuisti. Alkuperäiskunnossa.

arviointi:

Paikallisesti arvokas, tarve lisäselvityksille (maakuntakaava). Seudullisesti merkittävä. Maakunnallisesti merkittävä kohde.

Harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus.

arviointi:

MRKY 2015: H, R, M

lähteet:

Kortesalmi, J. Juhani: Kuusamon historia II: Kuusamon talonpoikaiselämä 1670 - 1970. Helsingin Liikekirjapaino Oy, 1975.



kohteen nimi: **Rukajärven koulu**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-416-72-0
kylä/k.osa: Rukajärvi
tyyppi: opetus ja koulutus
ajoitus: 1945-1974
ajoitusselite: Pihapiiri poltettu sotien aikana.
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 koulurakennus; 02 talousrakennus;

kuvaus:

Pihapiiri sijaitsee noin 20 km Kuusamon keskustasta, Rukajärven kylällä, Aikkilassa. Koulu sijaitsee metsäisellä mäellä, Aikinlammen ja Kaivoslammen välissä. Ympäristö on harvaan asuttua maatalousvaltaista, jossa on myös jonkin verran porotaloutta, sekä uutena elinkeinona turismin tuomia mökkikylä järvien rannoilla ja läheisyydessä. Myös koulu on otettu turismpalvelu käyttöön.

Lähiympäristö: Koulun ympäristö on metsäinen. Koulun pihapiiri sijaitsee kahden lammen välisellä mäellä, Kaivos- ja Aikinlammen. Etelässä sijaitseva Kaivoslammelle näkymä on heikko ja metsäinen. Pohjoisessa olevalle Aikinlammelle ja Kahilan ja Rukan pihapiireihin on hyvä näkyvyys pihatieltä, nämä kun sijaitsevat selkeästi koulua alempana. Lähellä koulun pihan koillislaitaa on myös mökkikylä, mutta se jää metsikön taakse näkymättömiin.

Koulun piha itsessään on avoin, eikä puita ole kuin alueen reunamilla. Asuntorakennuksen päädyssä olevia yksittäisiä puita lukuunottamatta.

Koulu sijaitsee Rukajärventien vasemmalla laidalla ja lähin naapuri on tien toisella puolella. Koulun pihatieltä on näkymä pohjoiseen Kahilan ja Rukan pihapiireihin. Koulua ympäröi metsä kolmelta ilmansunnalta ja pohjoiseen avautuu näkymä pellon yli.

Pihassa on päärakennuksen ja piharakennuksen lisäksi 1966 rakennettu 1-krs, lapekattoinen asuin- ja lämpökeskusrakennus. Rakennuksen asuinosa rakennettiin talonmiehen asunnoksi.

Pihasta löytyy myös myöhemmin pihaan tuodut laavu, sekä kota.

Luettelointiperuste: koulurakennus

historia:

Koulua on ennen koulurakennuksen rakentamista käyty Rukajärven taloissa mm. Ahon pirttiä käytettiin parina vuotena veistosluokkana, kun talon emännän Hannan veli Sippa Tauriainen oli kansakoulun veistonopettajana. Ensimmäisenä koulurakennuksena toimi Aikkilan uusi asuinrakennus, joka jäi tyhjilleen 1930-luvulla Sihveri pesueineen muuttaessa Taimelaan. Aikkilan 1920-luvulla Sihverin rakentama ja suunnittelema rakennus otettiin koulu käyttöön niin, että kouluhuone sijoitettiin pirttiin, ja opettaja sai asunnokseen kamarit ja keittiön.

Rukajärven kansakoulu aloitti toimintansa Aikkilassa 1934. Tätä ennen rukajärveläiset olivat käyneet koulua Kuontivaaran Sainion opinahjossa, sekä yhden talven Tahkolanvaaran puolella. Koulun ensimmäinen opettaja Jenny Heinonen joka avioitui Nissinvaaran koulun opettajan kanssa. Aikkila oli Kalle Leskelän mummola. Koulu oli Aikkilassa vuoteen 1939, jolloin sille valmistui oma rakennus vajaan kilometrin päähän maantienvarteen, koulun nykyiseen pihapiiriin. Koulurakennus jäi lyhyt ikäiseksi kun saksalaiset polttivat sen syksyllä 1944.

Vuonna 1939 valmistuneen Rukajärven koulun pihapiiriin kuului koulu- ja talousrakennuksineen, joihin kuului mm. navetta rehuvarastoineen ja koulun tarvitsemat ulkohuussit sekä hirsinen saunarakennus, joka säästyi sodan aikana, mutta purettiin 2000 huonokuntoisena.

Koulu toimi ns. supistettuna kouluna, jossa alakoululaiset olivat alkusyksystä kolme viikkoa ja keväällä toiset kolme viikkoa.

arviointi:

Rukajärven koulu on rakennushistoriallisesti merkittävä. Ensimmäinen koulurakennus on poltettu sota aikana. Pihapiiri on jälleenrakentamisen aikainen pihapiiri, jonka ympäristöä on muutettu mm. pihaan ajoteiden myötä. Pihasta on myös purettu yksi rakennus, sekä rakennettu 1970-luvulla uusi lämmönjakohuone ja asunto -rakennus pihan länsilaidalle. Myös itse koulurakennukseen on tehty uusia katoksia sisäänkäyntien suojaksi, sekä portaita uusittu. Elektroniikkakin oli lisääntynyt, koulurakennuksen kyljessä oli kaksi ilmalämpöpumppua.

arviointi:

MRKY 2015; R, H, M

lähteet:

Erkki i. Aikkila: Rukajärven Aikkila, talon historiaa 1600-luvulta lähtien, Gummerus Kirjapaino Oy 2006
Puhelinhaastattelu: Maheva Oy/ Eero Koskelainen 17.10.2008, haastattelija Katja Makkonen



kohteen nimi: **Kuntivaaran rajavartioasema**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus:

kylä/k.osa: Suininki

tyyppi: puolustus- ja sotalaitos

ajoitus: 1945-1974

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Tyypillinen kuusamolainen rajavartioasema, yksi seitsemästä, joka on rakennettu vuonna 1956. Kuuden kilometrin päässä sijaitsee vanha rajavartioasema, jonka rakennukset ovat 1940-luvulta.

arviointi:

MRKY 2015: R

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Kuusilehto**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-417-164-6
kylä/k.osa: Suininki
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1918-1944
ajoitusselite: 1938
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kohteen sisältämät rakennukset: 01 Asuinrakennus;

arviointi:
MRKY 2015; R, H, M



kohteen nimi: **Juuman mylly ja Siilastupa**

kunta: Kuusamo

kiinteistötunnus: 305-422-878-3

kylä/k.osa: Virrankylä

tyyppi: teollisuus

ajotus: 1918-1944

arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kitkanjoen Myllykosken 1930-luvulta peräisin oleva ratasmylly sijaitsee erittäin luonnonkauniissa ympäristössä. Myllyn ikkunat ja osa sisusrakenteista on uusittu. Rakennus toimii nykyisin autiomajana.

Lähistöllä on Siilasmaja, kenraali Siilasvuolle Jatkosodan aikaan v. 1942-43 rakennettu hirsimaja, joka myös on nykyisin autiotupana. Siilastuvan rakensivat sotilaat.

Viimeksi Siilastupaa on korjattu vuonna 1989 tehtyjen suunnitelmien mukaan. Silloin kunnostettiin hirsikehikkoa, nostamalla ja tukemalla sitä. Alimmat hirret, jotka olivat osittain lahonneet, uusittiin. Alapohjaa lisäeristettiin ja entiset lattialankut asennettiin takaisin. Ikkunat ja ulko-ovi uusittiin.

arviointi:

MRKY 2015: R, H, M

lähteet:

- Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993.



kohteen nimi: **Kilpivaara**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 305-422-6-2
kylä/k.osa: Virrankylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1864-1917
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kilpivaaran tilan vanha päärakennus Kuusamon Kurtinvaarassa on näillä seuduilla niitä harvoja, jotka säästyivät saksalaisten väistyessä Pohjois-Suomesta viime sodan loppuvaiheessa. Se sijaitsee huikaisevan kauniilla paikalla vaaran laella, josta on näkymät kolmeen ilmansuuntaan. Laakossa horisontin muodostavat Ruka-Valtavaaran tunturijonot.

Talo on rakennettu 1800-luvulla ja ollut Kilpivaaran suvun hallussa alusta asti. Sen viimeinen isäntäpariskunta oli Henrik (Hente) ja Susanna Kilpivaara. He rakensivat pihapiiriin uuden asuinrakennuksen, minkä jälkeen vanha Kilpivaaran talo on ollut kesäpaikkana. Alkuperäisen pärekaton päälle rakennettiin 1980 – luvulla huopakatto. Rakennus on säilynyt kaikilta tiloiltaan alkuperäisenä. Talo on vankkaa hirttä, pirtin koko on n 80 m2 ja sen nurkassa on leivinuuni johon kerrottiin mahtuvan 18 leipää. Pirtin lisäksi talossa on keittiö ja kaksi kamaria.

arviointi:

MRKY 2015: R, M



kohteen nimi: **Vaarala ja Yläanne**
kunta: Kuusamo
kiinteistötunnus: 132-1, 35-18
kylä/k.osa: Virrankylä
tyyppi: maa- ja metsätalous
ajoitus: 1809-1863
ajoitusselite: 1840-I
arvottaminen: maakunnallisesti arvokas

kuvaus:

Kaksi Virkkulan taloryhmään kuuluvaa asuinrakennusta 1840-luvulta, edustavat koillismaalaista 1800-luvun rakennustyyliä. Punamultaiset rakennukset on koristeltu valkoisella rimoituksella päätykolmioissa, ikkunalinjan alapuolella sekä kuisteissa.

Virkkulan talo on takennettu v. 1847, porstua ja ulkovuoraus tehty vuonna 1904

LÄHDE: J. Juhani Kortessalmi: Kuusamon talonpoikaiselämä 1670-1970. Kuusamon historia II. Helsinki 1975.

Lähde: Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet, Osa 1, Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu 1993

arviointi:

MRKY 2015; H, M, R